ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 55 (1589) | Пятніца, 14 ліпеня 1961 года | Цана 4 кап.

ЧЫТАЙЦЕ НАШАЙ ГАЗЕТЫ;

У СЁННЯШНІМ НУМАРЫ—

ФЕСТЫВАЛЬ У РАЗГАРЫ

Другі Маскоўскі міжнародны кінафестываль у разгары. Вялікая і разнастайная праграма агляду прагрэсіўных сіл сусветнай кінематаграфіі кожны дзень абяцае масквічам і шматлікім зарубежным гасцям шмат цікавых сустрэч, гутарак і дыскусій, многа новых знаёмстваў з невядомымі да гэтага часу творамі дакументальнага і мастацкага кіно.

У першыя дні фестывалю ў новым кінатэатры «Расія» гледачы ўбачылі на экране яркі твор прагрэсіўнай японскай кінематаграфіі — «Голы востраў», пастаноўшчыкам якога з'яўляецца Канэта Сінда — аўтар фільма аб хірасімскай трагедыі. Карціна расказвае пра шматпакутных працаўнікоў японскай зямлі, пра жыццё адной сялянскай сям'і, якая гаруе на далёкім востраве.

На галоўным экране фестывалю ў тым жа кінатэатры дэманстраваліся з конкурсных мастацкіх фільмаў: цэйлонскі «Курулубеда», нарвежскі «Вялікі ўлоў», карціна кінематаграфістаў ААР «Пачатак і канец», кінааповесць «Прафесар Мамлок», знятая рэжысёрам ГДР Конрадам Вольфам па аднайменнаму раману яго бацькі-антыфашыста Фрыдрыха Вольфа.

Апрача таго, на конкурсны паказ былі прадстаўлены фільмы: «Вільгельм Тэль» (Швейцарыя), «Нябесны атрад» (Югаславія), «Вялікая алімпіяда» (Італія).

Удзельнікі і госці кінафестывалю знаёмяцца з выдатнымі месцамі Масквы. Іх можна бачыць у якасці экскурсантаў у Крамлі, на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі СССР, на многіх заводах і фабрыках сталіцы. У гасцініцы «Масква» дэлегацыя японскіх кінаработнікаў наладзіла прэс-канферэнцыю пасля дэманстравання фільма «Голы востраў».

На наступны дзень такую ж прэс-канферэнцыю для ўдзельнікаў кінафестывалю і журналістаў арганізавалі дзеячы маладога кінамастацтва Рэспублікі Малі. Яны расказалі аб тым, як рабіўся ў супрацоўніцтве з вядомым галандскім рэжысёрам Йорысам Івенсам каляровы малійскі фільм «Заўтрашні дзень вёскі Нангіла».

Адбыліся сустрэчы зарубежных дзеячоў кіно з рэжысёрамі, сцэнарыстамі, акцёрамі і аператарамі студыі «Масфільм», з творчым калектывам Усесаюзнага дзяржаўнага інстытута кінематаграфіі.

ВІЦЕБСКІЯ СУСТРЭЧЫ

Нават тых, хто часта ездзіць па рэспубліцы, здзіўляе і прыемна радуе рост і прыгажосць нашых гарадоў і сёл. Кожны год прыносіць новыя змены ў іх аблічча.

Цудоўнае ўражанне робіць і Віцебск, дзе я толькі што пабываў. Хто бачыў горад у першыя гады пасля вайны, той ніколі не забудзе яго страшэнных руін і папялішчаў. Віцебск быў прыфрантавым горадам. Барацьба ішла і ў самім горадзе. Савецкіх патрыётаў не спыняла тое, што тут апрача ўсякіх тылавых служб акупантаў знаходзіліся і прыфрантавыя часці, канцэнтравалася армейская разведка і контрразведка.

Першай з першых, смелай са смялейшых герояў падпольнай барацьбы была слаўная дачка беларускага народа Вера Харужая.

Вось гэтая акалічнасць і прывяла мяне зноў у Віцебск. Аб падпольнай дзейнасці Веры Харужай у Віцебску мы ўжо многа ведаем, але каб напісаць цікавы і праўдзівы твор пра яе гераічнае жыццё, трэба яшчэ і яшчэ раз прайсці тымі сцежкамі, якімі яна хадзіла, сустрэцца з людзьмі, з якімі яна жыла і працавала.

Ускраіна горада. Няроўная, пыльная вуліца, якая носіць імя Веры Харужай, амаль што ўпіраецца ў Заходнюю Дзвіну. У адным з дамоў на гэтай вуліцы была явачная кватэра віцебскіх падпольшчыкаў. На гэтай кватэры разам з яе гаспадарамі — сям'ёй Вараб'ёвых — была арыштавана і Вера, па «пашпарту» Ганна Карнілава. Адбылося гэта восенню 1942 года. Ідзеш гэтай вуліцай, і перад табой ажываюць карціны нядаўняга гераічнага мінулага. Зразумела, і на вуліцы Харужай і на прылягаючых вуліцах цяпер з'явіліся новыя дамы, пасаджаны дрэвы, там-сям пракладзены тратуары. Гэта тыя вуліцы, па якіх калісьці хадзілі падпольшчыкі на свае нелегальныя сустрэчы, па якіх вялі іх потым ворагі ў цяжкі пакутлівы шлях...

Бліжэй да цэнтра вуліцы пашыраюцца, прыгажэюць, абрастаюць высокімі шматпавярховымі будынкамі, цяністымі скверамі. А што тут было тады, калі фашысты вялі арыштаваных падпольшчыкаў?!. І горад пачынае раскрываць свае таямніцы. Дарога вядзе на Успенскую горку ў памяшканне былога палітэхнікума, дзе цяпер размешчана буйнае прадпрыемства — завод заточных станкоў, прадукцыя якога вядома ў многіх краінах свету. Цяпер тут выраслі новыя карпусы, што свецяцца вечарамі высока над Дзвіной сотнямі яркіх электрычных агнёў. І не верыцца, што яшчэ ў недалёкім мінулым гэта быў самы страшны і самы змрочны будынак у горадзе— ён быў ператвораны гітлераўцамі ў турму СД — фабрыку па знішчэнню савецкіх людзей...

У героях будучых твораў

Цяпер у падвалах гэтага будынка адкрыт філіял Віцебскага абласнога краязнаўчага музея. Адчыняюцца цяжкія дзверы, і цябе ахоплівае жудасны змрок. Тут былі толькі адны дзверы і адно невялікае акенца за кратамі на ўсе чатыры казематы. І тое акенца свяціла толькі дзяжурнаму гітлераўцу, што сядзеў у калідоры за невялічкім столікам з тэлефонным апаратам каля дзвярэй.

Адкрываюцца яшчэ адны дзверы з ваўчком. Сцены тонуць у цемры. Справа на падлозе стаіць вялікі ліхтар «Лятучая мыш», а ўздоўж сцен — проста на зямлі ляжаць дашчатыя нары. Па ўсіх меркаваннях, тут знаходзілася Вера Харужая пасля арышту. Людзі, што пабывалі тут у той час, расказваюць, у якіх страшэнных умовах знаходзіліся ў гэтай турме зняволеныя. Казематы былі заліты вадой. Зняволеным увесь час даводзілася стаяць на нагах.

Цяжка і балюча нават слухаць тое, аб чым расказваюць сведкі тых жудасных дзён А. Лабасенка і Л. Іванова.

У падвалах, дзе цяпер адкрыт філіял музея, захоўваюцца фота вязняў турмы СД. Сярод іх мы бачым Веру Харужую і яе сяброўак, сям'ю Вараб'ёвых, старых мужчын і жанчын, хлопцаў і дзяўчат. На асобным стэндзе захоўваюцца захопленыя ў гітлераўцаў сродкі катавання.

На працэсе суда над нямецка-фашысцкімі захопнікамі, якія адбыўся ў Віцебску ў 1947 годзе, адзін з гэтых людаедаў нейкі Адам вымушаны быў прызнацца:

«Пакінуўшы палаючую вёску, абодва ўзводы баявым парадкам пачалі прачосваць лес. У лесе было затрымана 200 мірных грамадзян. Іх выстраілі па пяць чалавек у калону на паляне. Па загаду старшага лейтэнанта Крона я павесіў двух мужчын. Пасля чаго на адной з павозак быў устаноўлены станкавы кулямёт, з якога я адкрыў агонь па гэтых людзях. Яны плакалі, крычалі ў жудасці. Але яны былі ачэплены. Па іх стралялі з аўтаматаў, а я — з кулямёта. Я яшчэ забіў 150 чалавек...»

Можа, хто і скажа: навошта аб гэтым успамінаць? Але, не! Мы будзем помніць аб гэтым заўсёды, бо не ўсе яшчэ злачынцы пакараны. Многія з іх знайшлі ў Заходняй Германіі цёплы прытулак, да іх далікатна ставяцца заакіянскія імперыялісты, рыхтуючы новую вайну. Аб гэтым напамінаюць і працэсы над здраднікамі Радзімы, што нядаўна адбыліся ў Эстоніі і Латвіі. Некаторыя з гэтых здраднікаў дзейнічалі і на тэрыторыі Беларусі, знішчалі грамадзянскае насельніцтва.

У Віцебску жывуць камуністы — былыя паплечнікі Веры Харужай па падпольнай рабоце. Вось Марыя Ільінічна Мацэнка, якая цяпер працуе на фабрыцы «Сцяг індустрыялізацыі». Нядаўна ёй было прысвоена высокае званне Героя Сацыялістычнай Працы.

У кожным калгасе, на кожным прадпрыемстве або ўстанове працуюць людзі, якія са зброяй у руках змагаліся за свабоду Радзімы, а сёння самаадданна працуюць на фронце мірнай сямігодкі. Гэта героі нашых дзён. Яны могуць быць правобразамі цікавых мастацкіх палотнаў. Сціплыя, простыя людзі. І шчыра, ад душы, хочацца расказаць аб іх.

Глядзіш на новы Віцебск і міжволі здзіўляешся і захапляешся сілай, гераізмам і працоўнай славай нашага народа. Новыя фабрыкі і заводы, новыя шырокія вуліцы, новыя рабочыя пасёлкі і палацы культуры — усюды. Усё пабудавана і будуецца з размахам, з густам, зручна і проста. І ўсё гэта ствараюць тыя ж самыя ўчарашнія воіны, партызаны, падпольшчыкі, людзі, што аддавалі ўсё для перамогі над ворагам, марачы аб сённяшніх радасных мірных днях. Будуючы сёння, людзі бачаць сваё заўтра. Яны жывуць гэтым заўтра. Іх позіркі накіраваны далёка наперад.

У Віцебску мне давялося пазнаёміцца з адным з герояў Вялікай Айчынай вайны — з былым камандзірам партызанскай брыгады, якая разам з другімі брыгадамі прабіла і доўга ўтрымлівала славутыя «Віцебскія вароты» — гэты своеасаблівы мост паміж акупіраванай ворагам тэрыторыяй Беларусі і Вялікай Зямлёй. Чалавек гэты Даніла Райцаў. Ён цяпер займаецца асушкай балот у вобласці. Тых балот, якія яшчэ нядаўна былі яму родным домам, па якіх не раз хадзіў ён са сваёй брыгадай. Яго, здаецца, і цяпер не адарвеш ад лесу, хоць і жыве ён у горадзе. Думаецца, таму ён так хутка і згадзіўся паехаць са мной па былой партызанскай зоне, па тых сцежках, якімі хадзіла калісьці Вера Харужая, прабіраючыся ў акупіраваны Віцебск,— хоць сам ён, як кажуць, па горла заняты працаю.

І вось мы выязджаем на Ленінградскую шашу, а потым звaрачваем на Вялікалуцкі тракт, што цягнецца ўздоўж зялёнай маляўнічай Дзвіны. Вось будоўля селікатных заводаў. Мяняе сваё аблічча былая партызанская зона. Вырастаюць новыя пасёлкі, харашэюць калгасныя вёскі. Спыняемся на беразе Дзвіны. Твар Данілы Райцава робіцца суровым, а потым святлее ва ўсмешцы. Тут, непадалёку ад Краснага Двара, ён, партызанскі камандзір, калісьці ішоў у разведку ў горад. Тут ён тады напаткаў выпадкова калону карнікаў і спрытна выйшаў з цяжкага становішча.

Гэтымі сцежкамі хадзілі віцебскія падпольшчыкі. Яны падтрымлівалі сувязь горада з падпольным гаркомам партыі і штабамі партызанскіх злучэнняў. Тут праходзілі многія партызанскія атрады, што фарміраваліся ў Маскве, і праз «Віцебскія вароты» накіроўваліся ў варожы тыл...

Вось і вёска Курын, дзе загінуў Герой Савецкага Саюза Міхась Сільніцкі. З невялікага, але ўтульнага доміка выходзіць яго сястра, пляменніцы. Да іх часта прыязджаюць піянеры, каб паслухаць просты расказ пра жыццё і подзвіг героя. Непадалёку — торфапрадпрыемства, дзе доўгі час жыла Вера Харужая са сваімі баявымі сяброўкамі.

Шмат цікавага расказваюць людзі, і ўсё гэта хочацца выкарыстаць у будучай кнізе.

Вакол квітнеюць нівы, вырастаюць маладыя сады, забудоўваюцца рабочыя і калгасныя пасёлкі, што прыгожым вянком акаймляюць гэты маляўнічы край з такімі простымі і шчырымі людзьмі, адважнымі і працавітымі.

Рыгор НЯХАЙ.

Малады спецыяліст прыехаў у калгас...

Клаўдзія Мацвееўна Жук ехала на работу, пра якую марыла яшчэ ў сярэдняй школе, да якой рыхтавалі яе у сельскагаспадарчым інстытуце. Яна ехала ў вёску, каб дапамагаць людзям павышаць культуру земляробства, вырошчваць багатыя ўраджаі збожжа і траў. Колькі яшчэ ў нас невыкарыстаных рэзерваў для ўздыму сельскагаспадарчай вытворчасці! Наша партыя прымае актыўныя захады, каб за самы кароткі час дамагчыся крутога ўздыму ўсіх галін сельскай гаспадаркі. І Клаўдзія Жук добра разумела тую вялікую адказнасць, якую яна ўзяла на сябе разам з атрыманнем дыплома.

Са шчырым сэрцам пераступіла яна парог канторы калгаса «Новае жыццё».

— Мяне прыслалі да вас аграномам, — падаючы старшыні калгаса Васілю Канстанцінавічу Пруднікевічу свае паперы, сказала Жук.

Шмат значыць для чалавека тое першае слова, нават той позірк, якім яго сустрэнуць. Клаўдзія не адразу заўважыла, як насцеражыліся рахунковыя работнікі, калі старшыня, нават не адказаўшы на яе прывітанне, нехаця працягнуў руку па дакументы, каб неўзабаве працадзіць праз зубы:

— А надоўга?

— Што надоўга? — не зразумела малады аграном.

— Ну, гэтае, да нас?

— На сталую працу, — крыху збянтэжана адказала яна.

— Ну добра, паглядзім, які з вас спецыяліст атрымаўся, — сурова прамовіў Васіль Канстанцінавіч. Ён адразу ж устаў, каб некуды пайсці. На хаду кінуў бухгалтару Паўлу Андрэевічу Трусу:

— Кватэру, думаю, знойдзеце без мяне?..

— Вядома. На вуліцы чалавека не пакінем, — адказаў бухгалтар.

Старшыня хуценька некуды пайшоў. Такія адносіны здзівілі маладога агранома.

Праўда, у першыя дні Клаўдзія Жук не надавала асаблівага значэння такой халоднай сустрэчы. Ці мала магло быць прычын благога настрою ў старшыні? Яе паслалі сюды працаваць, памагаць людзям расціць добрыя ўраджаі. Дык ці варта звяртаць увагу на тое, як яе прынялі.

Маладога спецыяліста хвалявалі больш важныя пытанні: ці ёсць у калгасе севазвароты, у якім стане тэхніка, насенная справа, якія расліны найбольш культывуюцца тут. Аб усім гэтым новы аграном і хацела даведацца ў кіраўніка калгаса. Але на яе пытанні Васіль Канстанцінавіч чамусьці адказваў неяк неахвотна і нават абураўся:

— Гэта ж, што за памочнік да мяне прыехаў? Чаму толькі вас у тым інстытуце вучылі?

— Прабачце, Васіль Канстанцінавіч, — спрабавала апраўдацца Клаўдзія. — У інстытуце нас не знаёмілі з умовамі кожнага калгаса. А тое, пра што я ў вас пытаю, мне трэба. Ды і наогул у далейшым мы павінны ва ўсім паміж сабой раіцца.

— Калі назвалася аграномам,— холадна адказаў Васіль Канстанцінавіч, — дык павінна ўсё разумець сама. Што ж да парад, то яны мне не патрэбны.

Але Клаўдзія Жук не траціла надзеі, што вось пройдзе яшчэ колькі дзён, і яна абавязкова аб усім дамовіцца з Пруднікевічам. Малады аграном вывучала мясцовыя ўмовы. Яна пачала ўносіць каштоўныя прапановы, даваць парады, як атрымаць на калгасных палетках высокія ўраджаі. Выявілася, што ў калгасе мала сеюць шматгадовых траў, кармавых буракоў, не ў пашане кукуруза, што без залужэння тарфянікаў нельга стварыць моцную кармавую базу.

Усе гэтыя пытанні малады аграном пачала ставіць перад праўленнем і старшынёй калгаса. Але яна амаль заўсёды чула ад Пруднікевіча:

— Куранё курыцу пачынае вучыць. Я тут нарадзіўся, тут вырас і без цябе добра ведаю, дзе што сеяць і дзе што вырошчваць.

Хутка Клаўдзія Жук пераканалася, з кім мае справу: перад ёю быў чалавек з чэрствай душой, які баіцца ўсяго новага, перадавога.

Чалавек з нізкай адукацыяй, без адпаведнай спецыяльнай падрыхтоўкі, Васіль Пруднікевіч на ўсё глядзіць праз сваю вузенькую шчылінку.

А адсюль і тыя ўмовы, у якія пастаўлены спецыялісты сельскай гаспадаркі ў калгасе «Новае жыццё». Пра іх тут ніхто не дбае. Вось факты. Спецыялісту — аграному або заатэхніку, які правучыўся пяць год у інстытуце, у калгасе ўстаноўлена ў тры разы ніжэйшая аплата, чым старшыні калгаса.

Калгас «Новае жыццё» — вялікая гаспадарка. Тут шэсць комплексных паляводчых брыгад. Для таго, каб наведаць кожную з іх, трэба зрабіць не менш 20—25 кіламетраў. Ніякім транспартам спецыялістаў калгас не забяспечвае.

Аграном і заатэхнік — не канцылярскія работнікі. Гэта творчыя людзі, галоўная дзейнасць якіх павінна праходзіць на палях, сенажацях, на жывёлагадоўчых фермах. Але ж разам з тым аграном і заатэхнік — людзі разумовай працы. Пасля таго, як яны пабываюць на вытворчых участках, ім на нейкі час неабходна сесці за стол, зрабіць адпаведныя разлікі, распрацаваць планы далейшага развіцця грамадскай гаспадаркі. На жаль, у калгаснай канторы не знайшлося нават месца, каб паставіць сталы для агранома і заатэхніка.

Вось у такіх умовах і давялося працаваць Клаўдзіі Жук у калгасе «Новае жыццё». І чым больш яна працавала, тым больш сустракала перашкод і розных непаразуменняў. Старшыня калгаса Пруднікевіч усе прапановы агранома адхіляў. У яго наконт гэтага была свая адгаворка: «Нашы дзяды, бацькі і без аграномаў умелі вырошчваць хлеб».

Выпрабаваўшы ўсю цярплівасць, настойлівасць, не знайшоўшы падтрымкі ў партарганізацыі калгаса, Клаўдзія Жук зразумела, што не здолее далей працаваць і вырашыла пакінуць калгас. Цяпер ёй было ясна, чаму за чатыры апошнія гады калгас «Новае жыццё» пакінулі аграномы Якаў Надальман, Ігар Быліна, Маіна Сасіна і іншыя.

Амаль у адзін час з аграномам Жук у калгас прыехала і заатэхнік Люба Міхайлаўна Малашанкава. Яна таксама, як і Клаўдзія, любіла сваю справу, з гарачым жаданнем бралася за работу.

Але старшыня калгаса Васіль Пруднікевіч недружалюбна паставіўся да новага заатэхніка. На ўсе яе пытанні і прапановы ў яго заўсёды быў адзін адказ:

— Кароў мы ўмеем даіць і карміць і без заатэхніка. Так што вашы парады тут лішнія.

— Дык што, Васіль Канстанцінавіч, вам усур'ёз заатэхнік не патрэбен? — спытала Люба.

— Абыходзімся ж і без вас.

— Значыць, можна вяртацца назад?

— Затрымліваць не будзем, — адказаў старшыня.

Два спецыялісты, якіх доўгі час рыхтавалі ў навучальных установах для работы ў сельскай гаспадарцы, не здолелі разгарнуць тут здольнасці і веды толькі таму, што на іх шляху стаў косны і чэрствы чалавек.

Праз нейкі час у калгас «Новае жыццё» былі прысланы аграном Аляксандр Іванавіч Мяцельскі і заатэхнік Лідзія Васільеўна Чыканава. Гэта маладыя, энергічныя людзі. Абое яны паканчалі спецыяльныя навучальныя ўстановы, маюць добрую тэарэтычную падрыхтоўку. З любоўю і энтузіязмам на першым часе яны ўзяліся за працу. А як паставіўся да новых спецыялістаў Васіль Пруднікевіч?

— Не магу зразумець, — расказвае Аляксандр Мяцельскі, — здаецца, так стараемся працаваць, столькі прыкладваем намаганняў у працы... А вось дагадзіць старшыні ніяк не можам. Усё нечым нездаволены. А ў чым справа, не ведаю. На кожным кроку можа цябе аблаяць, зняважыць.

Не дзіва, што ў калгасе яшчэ не асвоены правільныя севазвароты, не наладжана гатунковае насенневодства, скараціліся пасевы шматгадовых траў, тарфянікі залужаны толькі на плошчы ў дзевяць гектараў.

Старшыня без дай прычыны можа зняважыць маладога спецыяліста. Гэта і прымусіла Мяцельскага падаць заяву аб вызваленні з пасады агранома. Што ж датычыць заатэхніка Лідзіі Чыканавай, дык яна таксама працуе без асаблівых перспектыў. За тры месяцы работы тав. Пруднікевіч ні разу шчыра не пагаварыў з заатэхнікам, не пазнаёміў яе з калгаснымі планамі, перспектывамі.

«Новае жыццё» сусед калгаса «Нёман». Умовы ў іх аднолькавыя. А вось вынікі гаспадарання розныя. У калгасе «Новае жыццё» сярэдняя ўраджайнасць збожжавых сем цэнтнераў, бульбы — 70 цэнтнераў, ільнасемя і ільновалакна —адзін цэнтнер з гектара. Вытворчасць прадуктаў жывёлагадоўлі на сто гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў складае: мяса 28,3 цэнтнера, малака 205 цэнтнераў.

А вось паказчыкі калгаса «Нёман». Сярэдняя ўраджайнасць збожжавых 12 цэнтнераў, бульбы 130 цэнтнераў, ільнасемя і ільновалакна 3 цэнтнеры з гектара. Вытворчасць прадукцыі жывёлагадоўлі на сто гектар зямлі: мяса 41,9 цэнтнера, малака 292,3 цэнтнера.

Кантраст відавочны. У чым жа прычына? Хто вінават у тым, што адна гаспадарка дасягнула значных поспехаў, другая топчыцца на месцы? Прычына адставання калгаса «Новае жыццё» ў тым, што як раслінаводства, так і жывёлагадоўля вядуцца на нізкім узроўні, адсутнічае неабходная механізацыя ў паляводстве і ў жывёлагадоўлі.

У калгасе «Нёман» больш дзесяці год нязменна працуюць аграном Леанід Андрэевіч Сарачынскі і заатэхнік Канстанцін Іванавіч Пукча. Яны многа дапамагаюць калгаснікам ва ўздыме іх грамадскай гаспадаркі.

Есць яшчэ ў нас старшыні калгасаў, якія і сёння недаацэньваюць ролю маладога спецыяліста, няўважліва ставяцца да яго патрэб, не дапамагаюць яму ў рабоце. Факты паказваюць, што менавіта ў такіх калгасах гаспадарка слаба развіваецца, адстае.

П. КАСКОЎ.

Уздзенскі раён.

НАСУСТРАЧ XXII З'ЕЗДУ КПСС

ГРАМАДСКІ АГЛЯД КЛУБНЫХ УСТАНОЎ

У МІНІСТЭРСТВЕ КУЛЬТУРЫ БССР

У рэспубліцы праходзіць грамадскі агляд сельскіх і калгасных клубных устаноў. Калегія Міністэрства культуры БССР абмеркавала, як ён ідзе ў Гомельскай вобласці.

Праверка і даклад намесніка начальніка Гомельскага абласнога ўпраўлення культуры Л. Лазарава паказалі, што агляд сельскіх і калгасных клубных устаноў у вобласці разгортваецца слаба. У Веткаўскім і Уваравіцкім раёнах яшчэ не створаны раённыя і сельскія агляддавыя камісіі. У Нараўлянскім, Буда-Кашалёўскім, Кармянскім і Церахоўскім раёнах гэтыя камісіі сваю работу яшчэ не распачыналі.

Многія сельскія і калгасныя клубныя ўстановы не ўвязваюць работу з вытворчай дзейнасцю калгасаў і саўгасаў, не створаны кабінеты і куткі перадавога вопыту, аграномічныя і заатэхнічныя гурткі.

Абласное ўпраўленне, раённыя аддзелы культуры, абласны Дом народнай творчасці не прынялі неабходных мер, каб палепшыць работу агітацыйна-мастацкіх брыгад. З 516 дзяржаўных клубных устаноў, якія працуюць у вобласці, агітацыйна-мастацкія брыгады створаны толькі ў 324. Большая частка агітмастацкіх брыгад працуе дрэнна, не мае цікавых праграм, рэдка выступае перад працоўнымі; рэпертуар агітбрыгад не звязаны з вытворчай дзейнасцю калгасаў і саўгасаў.

У Гомельскім, Рагачоўскім, Камарынскім, Тураўскім раёнах ёсць добрыя агітацыйна-мастацкія брыгады, якія часта выступаюць перад працоўнымі. Аднак вопыт іх работы не абагульнены і не папулярызуецца ў клубных установах іншых раёнаў.

Абласное ўпраўленне і раённыя аддзелы культуры не аддаюць належнай увагі калгасным клубным установам. У выніку большасць калгасных клубаў і дамоў культуры да цяперашняга часу не ўдзельнічае ў аглядзе.

Абласны Дом народнай творчасці (дырэктар т. Афонін) мала аказвае метадычнай дапамогі сельскім і калгасным клубным установам і агітацыйна-мастацкім брыгадам, не забяспечвае іх новым сучасным рэпертуарам.

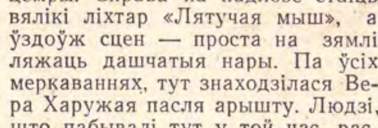
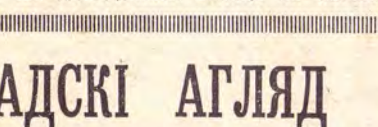
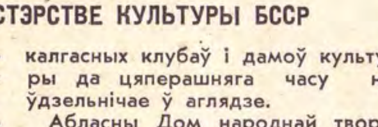
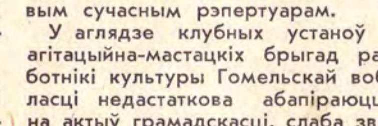
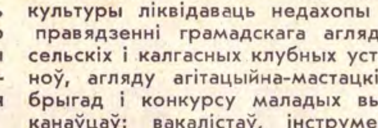
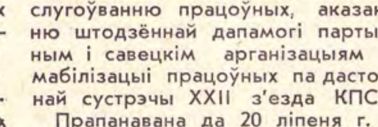
У аглядзе клубных устаноў і агітацыйна-мастацкіх брыгад работнікі культуры Гомельскай вобласці недастаткова абапіраюцца на актыў грамадскасці, слаба звязаны з прафсаюзнымі і камсамольскімі арганізацыямі.

Калегія прапанавала начальніку абласнога ўпраўлення культуры т. Гладковічу і раённым аддзелам культуры ліквідаваць недахопы ў правядзенні грамадскага агляду сельскіх і калгасных клубных устаноў, агляду агітацыйна-мастацкіх брыгад і конкурсу маладых выканаўцаў: вакалістаў, інструменталістаў і чытальнікаў — удзельнікаў мастацкай самадзейнасці.

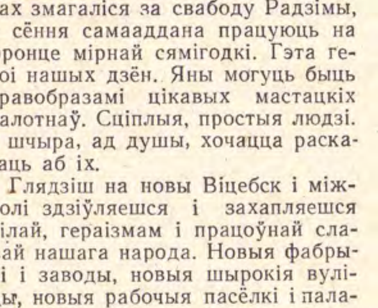
Грамадскі агляд павінен паспрыяць карэннаму паляпшэнню ўсёй работы па культурнаму абслугоўванню працоўных, аказанню штодзённай дапамогі партыйным і савецкім арганізацыям у мабілізацыі працоўных па дастойнай сустрэчы XXII з'езда КПСС.

Прапанавана да 20 ліпеня г. г. правесці пасяджэнне абласной і раённых агляддавых камісій, на якіх абмеркаваць ход агляду сельскіх і калгасных клубных устаноў і агляду агітацыйна-мастацкіх брыгад. У ліпені правесці куставыя семінары дырэктараў раённых дамоў культуры, агітацыйна-мастацкіх брыгад па абмену вопытам.

Рэспубліканскі метадычны кабінет культасветработы і рэспубліканскі Дом народнай творчасці павінны выпусціць чатыры лістоўкі аб рабоце лепшых клубных устаноў і агітбрыгад.

ВОБРАЗЫ ТВОРЦАЎ СЯМІГОДКІ

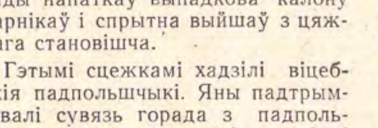
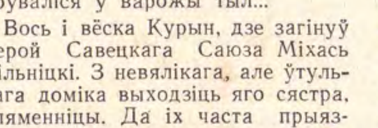
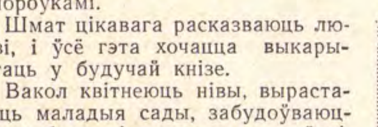
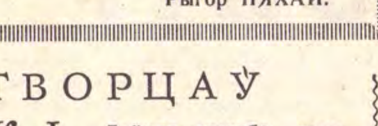
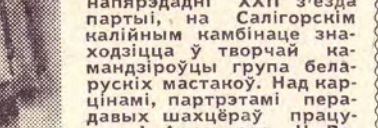
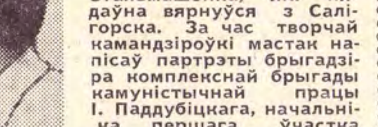
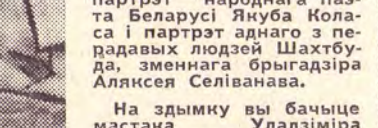

Даўняя дружба звязвае мастакоў Беларусі з салігорскімі шахцёрамі. Цяпер, у сувязі з падрыхтоўкай да Усесаюзнай мастацкай выстаўкі 1961 года, якая адкрыецца напярэдадні XXII з'езда партыі, на Салігорскім калійным камбінаце знаходзіцца ў творчай камандзіроўцы група беларускіх мастакоў. Над карцінамі, партрэтамі перадавых шахцёраў працуюць І. Ахрэмчык, Н. Воранаў, Ул. Стальмашонак, А. Паслядовіч, П. Раманоўскі.

Мы пабывалі ў творчай майстэрні Уладзіміра Стальмашонка, які нядаўна вярнуўся з Салігорска. За час творчай камандзіроўкі мастак напісаў партрэты брыгадзіра комплекснай брыгады камуністычнай працы І. Паддубіцкага, начальніка першага ўчастка В. Любімава, зрабіў шмат пейзажаў, эцюдаў.

Да Усесаюзнай мастацкай выстаўкі 1961 г. Уладзімір Стальмашонак рыхтуе дзве работы — партрэт народнага паэта Беларусі Якуба Коласа і партрэт аднаго з перадавых людзей Шахтбуда, зменнага брыгадзіра Аляксея Селіванава.

На здымку вы бачыце мастака Уладзіміра Стальмашонка за работай над партрэтам А. Селіванава.

НОВЫЯ ПРАЦЫ ВУЧОНЫХ

Да XXII з'езда Камуністычнай партыі калектыў навуковых супрацоўнікаў Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР узяў абавязацельства падрыхтаваць і здаць у друк «Нарматыўную акадэмічную граматыку беларускай мовы (марфалогія)», І том.

У гісторыі беларускага мовазнаўства — гэта першая буйная праца, якая найбольш поўна прадставіць марфалагічную сістэму сучаснай беларускай мовы і яе важнейшыя нормы.

Кніга, памерам у 50 друкаваных аркушаў, ужо здадзена ў выдавецтва АН БССР.

Інстытут закончыў рэдакцыйную падрыхтоўку «Слоўніка грамадска-палітычнай тэрміналогіі». Слоўнік будуецца на аснове твораў класікаў марксізма-ленінізма і ахоплівае філасофскую, эканамічную і палітычную лексіку.

У беларускай навуковай тэрміналогіі — гэта першая спроба стварэння «Слоўніка», які поўнасцю ахоплівае тэрміналагічную лексіку трох састаўных крыніц марксізма.

Да знамянальнага дня адкрыцця XXII з'езда партыі калектыў інстытута закончыць аўтарскую работу над «Параўнаўчай граматыкай усходне-славянскіх моў».

Праца з'явіцца вучэбным дапаможнікам для студэнтаў філалагічных ВНУ рэспублікі.

Знаходзіцца ў друку вялікі «Беларуска-рускі слоўнік», які ахоплівае каля 90 тысяч слоў. «Слоўнік» адрэдагаваны народным пісьменнікам БССР Кандратам Крапівой і будзе выдадзены ў Маскве.

Рыхтуюцца дастойна сустрэць XXII з'езд партыі і навуковыя супрацоўнікі Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР.

Калектыў інстытута ўзяў абавязацельства адрэдагаваць І-ы том «Гісторыі беларускай савецкай літаратуры», які ахоплівае перыяд з 1917 па 1941 год.

Інстытут рыхтуе таксама да выдання зборы твораў Янкі Купалы ў 6 тамах і Якуба Коласа ў 12 тамах. Да гістарычнай падзеі ў жыцці краіны навуковыя супрацоўнікі абяцалі адрэдагаваць і падрыхтаваць да друку 4, 5, 6, 7, 9, 10 тамы збору твораў Якуба Коласа і 3, 4, 5 тамы збору твораў Янкі Купалы.

У бліжэйшы час выйдуць з друку першыя 2 тамы Я. Купалы і першыя 3 тамы Я. Коласа.

Днямі ў Мінску адбыўся семінар самадзейных кампазітараў, прысвечаны XXII з'езду партыі. Яго ўдзельнікі праслухалі даклад І. Нісневіча «Задачы кампазітараў у сувязі з падрыхтоўкай да XXII з'езда КПСС», лекцыю Г. Цітовіча «Беларуская народная песня савецкага перыяду».

Кампазітары В. Чараднічэнка, І. Ронькін, Я. Дзягцярык зрабілі агляды твораў самадзейных кампазітараў.

Удзельнікі семінара сустрэліся з Дзяржаўным ансамблем песні і танца БССР і беларускімі паэтамі-песеннікамі.

На здымку — кампазітар *М. Аладаў* сярод удзельнікаў семінара.

СІМФОНІЯ, А НЕ „ЧЫЖЫК-ПЫЖЫК"!

Дазволю сабе крыху памарыць. Не, нават не памарыць, а проста зазірнуць ужо ў недалёкую будучыню нашай краіны, калі слухаць музыку, чытаць вершы, захапляцца творамі жывапісу і скульптуры стане для людзей такой жа надзённай патрэбай, як і дыхаць паветрам. Рабочы дзень будзе яшчэ карацейшы, чым цяпер. З'явяцца неабмежаваныя магчымасці для шматграннага развіцця чалавека.

Уяўляю сабе такую карціну. Машыніст вугальнага камбайна, папрацаваўшы пад зямлёю некалькі гадзін, падымаецца на паверхню, пераапрануўшыся, сядае ў верталёт, і праз некалькі хвілін ён ужо на сцэне канцэртнай залы. Вось ён правёў смычком па струнах скрыпкі, і слухачы замерлі ад задавальнення выдатнай ігрой вуглякопа-скрыпача.

Так будзе!

І ці не з'яўляюцца народныя тэатры вестунамі той цудоўнай будучыні, у якой механік па абсталяванню атамных станцый будзе выдатным артыстам, а касманаўт, пабываўшы на далёкіх планетах, прывязе на Зямлю напісаныя ім пейзажы Марса і Венеры?

Мне думаецца, што з'яўленне народных тэатраў — знамянальная з'ява. Мы, відаць, яшчэ не паспелі асэнсаваць яе як след. Народныя тэатры нарадзіла само жыццё, гэта — прыкметы сучаснай эпохі. Людзі сталі матэрыяльна больш забяспечаныя, скараціўся рабочы дзень, вось і з'явілася ў іх патрэба больш поўна, ярчэй, багацей задавальняць свае культурныя патрэбы.

І тут узнікае пытанне: а якім павінен быць «спажытак духоўны»? Няўжо працоўныя шматлікіх раённых цэнтраў, калгасаў, рабочых пасёлкаў будуць задавальняцца недасканалай самадзейнасцю? Не! Яны маюць поўнае права на сапраўднае мастацтва. Таму да працы самадзейных калектываў прад'яўлены новыя, павышаныя патрабаванні. Драматычныя гурткі дамоў культуры, рабочых і калгасных клубаў з цягам часу ўсё больш удасканальваюцца, лепшым з іх пачалі прысвойваць званне народных тэатраў.

Ужо некалькі месяцаў існуе Народны тэатр пры Аршанскім клубе чыгуначнікаў. І вось зусім нядаўна гэтае ганаровае званне было прысвоена драматычнаму калектыву Палаца культуры Аршанскага ільнокамбіната. Два народныя тэатры ў адным горадзе! Гэта гаворыць пра многае, гэта радуе.

Мне хочацца хоць бы коратка расказаць пра тое, як з драмгуртка, які калісь працаваў у бараку, нарадзіўся наш Народны тэатр, што ставіць цяпер свае спектаклі ў выдатным палацы.

Тры дзесяцігоддзі прайшло з таго часу, як быў створаны драматычны гурток камбіната. Першымі яго ўдзельнікамі былі камсамольцы-сінябдузнікі — тыя, хто будаваў першыя фабрыкі і цэхі. Спачатку аматары мастацкай самадзейнасці выступалі на пляцоўках, дзе пасля рабочага дня збіралася моладзь, каб патанцаваць, паспяваць задорную камсамольскую песню. У 1930 годзе для ўдзельнікаў самадзейнасці быў пабудаваны спецыяльны барак. Тут і былі пастаўлены першыя спектаклі — «Чужое дзіця», «Малінавы берэт». А праз год драмкалектыў здолеў паставіць п'есу Астроўскага «Лес». Праз некаторы час былі пастаўлены «Праўда добра, а шчасце лепш» Астроўскага «Жаніцьба» Гогаля, «Юбілей» і «Мядзведзь» Чэхава.

Пазней, калі камбінат уступіў у строй, і быў пабудаваны клуб, на клубнай сцэне ў пастаноўцы драматычнага калектыву ішлі спектаклі «Васа Жалязнова» Горкага, «Паўлінка» Купалы, «Шасцёра любімых» Арбузава і інш.

Пасля вайны калектыў паставіў дзесяткі многаактовых п'ес, у тым ліку «Платон Крэчат» і «У стэпах Украіны» Карнейчука, «Любоў Яравая» Трэнёва, «Рэвізор» Гогаля, «Бітва ў дарозе» Нікалаевай. Спектаклі ішлі на сцэнах Мінска, Віцебска і іншых гарадоў. З цікавасцю глядзелі іх рабочыя Асінторфа, энергетыкі Белдрэса, хлеbaробы многіх калгасаў.

Прыемна ўсведамляць, што некаторыя выхаванцы нашага калектыву сталі прафесіянальнымі артыстамі. Гэта — артыстка Уладзівастоцкага тэатра С. Прылуцкая, артыстка Беларускага дзяржаўнага хора Н. Траян, артыстка Горкаўскага тэатра камедыі М. Файбусовіч.

А. ВАСІЛЕЎСКІ,
дырэктар Народнага тэатра
Палаца культуры
Аршанскага ільнокамбіната

Папаўняючыся свежымі сіламі, наш тэатр тым не менш захоўвае свой асноўны склад. Пятнаццаць самадзейных артыстаў працуюць па дзесяць і больш год. Актыўным удзельнікам драматычнага калектыву з'яўляецца слесар Уладзімір Жукоўскі. Ён стварыў дзесяткі разнастайных сцэнічных вобразаў. Трыццаць год удзельнічае ў працы драмкалектыву памочнік майстра Аляксандр Качаржынскі. Добра працуе, вучыцца ў школе рабочай моладзі і ўдзельнічае ў Народным тэатры ў якасці выканаўцы і памочніка рэжысёра ліцейшчык Мікалай Труфанаў.

Заслугоўвае ўвагі той факт, што старэйшыя ўдзельнікі драмкалектыву, такія, напрыклад, як нарміроўшчык Дзмітрый Іванавіч Прылуцкі і настаўніца Антаніна Іванаўна Прылуцкая, маючы багаты сцэнічны вопыт, самі неаднаразова выступалі і выступаюць пастаноўшчыкамі спектакляў. У ролі пастаноўшчыка паспяхова дэбютаваў малады здольны ўдзельнік Народнага тэатра Эдуард Сідараў.

САМАДЗЕЙНАСЦЬ? ТАК. Але на прафесіянальным узроўні

Званне Народнага тэатра, якога ўдастоіўся наш калектыў, — гэта і радасць, і разам з тым вялікая адказнасць. Цяпер тэатр прыступіў да працы над пастаноўкай п'есы А. Арбузава «Іркуцкая гісторыя». Мы прысвячаем гэты спектакль XXII з'езду КПСС. У далейшым калектыў мае намер ажыццявіць пастаноўку спектакля, у якім быў бы створаны вобраз правадыра, заснавальніка Камуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы Уладзіміра Ільіча Леніна.

Артыкул рэжысёра Полацкага народнага тэатра А. Галёркіна я прачытаў з вялікім задавальненнем. Вельмі своечасова пачата гэтая размова аб мэтах, задачах, аб перспектывах і будучым народных тэатраў. Шлях Полацкага тэатра, у агульных рысах нагадвае шлях, пройдзены намі, удзельнікамі самадзейнасці Аршанскага камбіната.

І ў многім пагаджаюся з Галёркіным, але думаю, што [illegible] чых шляхоў, па якіх мы павінны ісці.

А. Галёркін гаворыць пра тую дапамогу, якую аказвае ім Тэатр імя Якуба Коласа. Ён прад'яўляе свае прэтэнзіі да абласнога Дома народнай творчасці. Але мне здаецца, што трэба гаварыць не пра адзінкавыя выпадкі шэфскай дапамогі, а пра планамерную дапамогу ўсім без выключэння народным тэатрам. Нядрэнна было б мець у Міністэрстве культуры аддзел, які спецыяльна займаўся б народнымі тэатрамі.

Прыемна, што коласаўцы аказваюць шэфскую дапамогу Полацкаму народнаму тэатру. Да нас таксама прыязджалі рэжысёр Тэатра імя Я. Коласа Б. Браганцаў і артыст Я. Буракоў. Аднак гэтая дапамога носіць выпадковы характар і залежыць, шчыра кажучы, выключна ад нашай настойлівасці і добрай волі шэфаў.

Трэба зрабіць так, каб кожны тэатр лічыў сваім абавязкам сістэматычна наладжваць сустрэчы вядучых артыстаў і рэжысёраў з калектывамі народных тэатраў. Няхай прафесіянальныя артысты і рэжысёры пастаянна наведваюць нашы спектаклі і рэпетыцыі, выступаюць у нашых калектывах з лекцыямі і дакладамі.

Колькасць народных тэатраў расце, у іх вялікая будучыня. А спецыяльнага часопіса, які асвятляў бы нашу работу, абагульняў вопыт лепшых калектываў, раіў, крытыкаваў, вучыў, яшчэ няма. Хочацца спадзявацца, што ў бліжэйшы час мы атрымаем магчымасць стаць падпісчыкамі ўсесаюзнага часопіса «Народны тэатр».

Варта сказаць і пра асаблівую патрабавальнасць, якую павінны прад'яўляць да сябе прафесіяналы, выступаючы ў клубах. Кожны спектакль патрабавальных артыстаў у такім клубе павінен быць сапраўднай школай для ўдзельнікаў самадзейнасці. Але так бывае, на жаль, далёка не заўсёды. На нашай сцэне ў спектаклі «Небяспечная прафесія» В. Салаўёва, выступіў Брэсцкі тэатр імя Ленінскага камсамола. Гэты спектакль здзівіў нашых самадзейных артыстаў бледнасцю і невыразнасцю рэжысёрскай задумы, бездапаможнасцю трактоўкі асобных сцэн.

Мы рады вучыцца ў прафесіяналаў. Але няхай яны, прыязджаючы да нас з рэспубліканскага і абласных цэнтраў, паказваюць спектаклі без скідак на «правінцыю».

Мімаходзь хочацца закрануць пытанне аб будаўніцтве новых клубаў, дамоў і палацаў культуры. Іх колькасць на тэрыторыі нашай рэспублікі няспынна расце. Аднак будуюцца яны без уліку патрабаванняў мастацкай самадзейнасці. Напрыклад, у ансамблі будынка нашага Палаца культуры [illegible] дэкарацыйнага пакоя няма, пра які архітэктар «забыўся». У Віцебску за апошні час пабудаваны добрыя дамы культуры на [illegible] чым камбінаце і будаўнічым трэсце № 9, але сцэны гэтых дамоў культуры зусім не абсталяваны і не прыстасаваны для пастановак складаных па афармленню спектакляў.

Нарэшце, аб рэпертуары. Як відаць з артыкула А. Галёркіна, рэпертуар з'яўляецца найбольш вузкім месцам у працы Полацкага народнага тэатра. [illegible] Колькі ні выступаў «чыжык-пыжык», сімфоніі ўсё роўна не атрымаецца.

[illegible] Давайце ж будзем ставіць сапраўдных, вялікіх і яскравых аўтараў сучаснай драматургіі. І, вядома, нельга забываць пра класікаў. Няхай на сцэне жывуць і Шэкспір і Астроўскі.

Магчыма з некаторымі маімі меркаваннямі не ўсе чытачы згодзяцца. Што ж, ісціна нараджаецца ў спрэчках. Давайце паспрачаемся, таварышы! Хто наступны?

Наступным у абмеркаванні праблем развіцця народных тэатраў рэспублікі выступіць у газеце рэжысёр Ашмянскага народнага тэатра П. Дакука.

Падзеі. Факты. Навіны

Крычаўская гарадская бібліятэка і рэдакцыя раённай газеты «Шлях сацыялізма» праводзяць завочную канферэнцыю па тэме: «Вучыцца працаваць і жыць пакамуністычнаму».

Чытачы дасылаюць свае выказванні ў рэдакцыю раённай газеты. Многія з іх друкуюцца на яе старонках.

І. КАТОЎСКІ.

У калгасе імя Калініна Тураўскага раёна створана бібліятэка. У ёй налічваецца 428 экземпляраў разнастайнай літаратуры. Бяруць кнігі ў бібліятэцы 106 чытачоў.

Новыя бібліятэкі створаны таксама ў калгасах «Новае жыццё», «Перамога», імя Сталіна і інш.

Я. АЛЬБЯРСОН.

Жыхары Рагачова атрымалі добры падарунак — новы будынак раённага Дома культуры, дзе ёсць прасторная глядзельная зала, фае, бібліятэка, пакоі для работы гурткоў мастацкай самадзейнасці. На сцэне новага Дома культуры першымі выступілі артысты Гомельскага абласнога тэатра, якія паставілі камедыю А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце». Гарачымі воплескамі гледачы дзякавалі артыстам за цікавы спектакль.

Фота В. Малішэўскага.

ШЧОДРАЕ СЭРЦА

У такім сэрцы жывуць мужнасць, любоў, самаадданасць. Яго біццё адчуваеш адразу, калі знаёмішся з лірычным героем Гаўрылы Карнеевіча Шутэнкі ў кнізе «Мои глаза». Заўсёды прагне гэты герой «жить с людьми, со всей страной», каб ні адзін дзень не прайшоў дарэмна, каб «все силы свои молодые отдать без остатка Отчизне своей».

У тым, што Гаўрыла Шутэнка прыйшоў у паэзію, выявілася сутнасць характару савецкага чалавека, якога не здольны зламаць нават самыя цяжкія выпрабаванні лёсу. Паэзія для Гаўрылы Шутэнкі — гэта надзейны шлях да людзей, да жыцця, ад якіх, здавалася б, яго адарвала «вечная цемра»: ён — сляпы... Але ён — відушчы!

У час вайны будучы паэт мужна абараняў Радзіму ад ворага. Пасля цяжкога ранення на фронце разведчык Гаўрыла Шутэнка цалкам страціў зрок.

І не скарыўся перад цяжкім лёсам.

...память за руку брала,
Опять вела тропой огня.
А там — и с пулею в груди,
Полуживой, полуслепой,
Никто не просит: — Пощади! —
А продолжает смертный бой.
И все, о чем я вспоминал,
И счастье трудное, и боль
По транспаранту записал...

І калі прыйшла газеты свежай паласа,

С нее глядели в белый свет
Мои стихи — мои глаза...

Гаўрыла Шутэнка і на гэты раз выбраў у жыцці цяжкую справу. «Поэзия — та же добыча радия...»

Яго вершы — адлюстраванне багатай душы нашага сучасніка, сапраўднага савецкага чалавека... Усё тое, што паэт сцвярджае ў сваёй творчасці, ён здзяйсняе і сваім жыццём. Мы б сказалі: арганічнае адзінства ідэалу і ўчынку... За кожным радком вершаў Гаўрылы Шутэнкі — вялікая жыццёвая праўда. За кожным словам — шчырасць споведзі, глыбіня роздуму.

Безумоўна, ёсць у кнізе радкі, не зусім дасканалыя па форме, ды не багата такіх радкоў у Гаўрылы Шутэнкі. Добра папрацаваў над кнігай аўтар. Адчуваецца, што і рэдактар Н. Кіслік ашчадна паставіўся да творчасці паэта, часам пакідаючы і слабейшы радок, каб выяўленню індывідуальнасці паэта не замінала «рэдактарская воля»... Бо, што грэх таіць, часам бывае, калі рэдактарскі «почырк» відаць у кнізе таго ці іншага аўтара. І вельмі добра, што ў дадзеным выпадку так не здарылася.

Вершы Гаўрылы Шутэнкі задушэўныя, як размова сам-насам з дарагім сябрам, размова шчырая, калі сэрца раскрываецца да астатку.

Паэт перакананы, што, калі прайшоў звычайны дзень,

...нам осталась радость,
Которою мы все награждены, —
Пятеркой новой в дочкиной
тетради,
Успехом на работе у жены.
И мной недаром прожит он —
День этот дал мне вдохновенье,
И светлым утром весь район
Прочтет
мое
стихотворенье.

У сціслым вершы ён можа сказаць пра многае. Вось роздум пра ўменне глядзець пільна — пажаданне здольным бачыць, каб заўважалі больш

Я рад бы видеть рощи за рекою
И звезд мерцанье в глубине
ночной.
И для меня была бы дорогою
Березы веточка с зеленою листвой
Иль бархатистый лепесток
цветочка,
Небрежно оброненный на песок,
Который многие, не замечая,
топчут
Лишь потому, что видят весь
цветок.

І побач з гэтым кранутая лагоднай усмешкай верш «Обновка» — пра тое, як бацька купіў дачцы паліто і ўвесь час напамінае ёй, каб не каталася ў ім на санках і лыжах, каб, барані бог, не падрала цвіком, каб не працёрла на локцях — і так увесь час: напамінкі і напамінкі... «А дочка вздыхала тайком о старом своем пальтишке»...

У вершах Шутэнкі многа сонца, святла, фарбаў — і кожнае адценне на месцы. Дакладныя дэталі адразу ж уводзяць у эмацыянальную атмасферу верша, абуджаюць якраз тыя пачуцці, якія валодалі аўтарам, калі ён пісаў.

«Упал созревший день закатом на окошко»; «Гром весенний зовет на поля, где из рук трудового народа жадно зерна глотает земля»; «Наполнена темная туча дождем, разорвана молнией синей...» — нават гэтыя нешматлікія прыклады сведчаць аб графічнай дакладнасці перадачы пейзажу ў вершах паэта.

А колькі ў гэтых вершах гукаў, водару роднай прыроды!.. Вобразы лепшых вершаў Гаўрылы Шутэнкі ўспрыймаюцца і зрокава, і на слых; яны—амаль асязальныя.

Гремят по улице прицепами
машины,
Бегут, груженные принеманской
сосной.
И на окне колышутся гардины,
В них гул моторов плещется
волной...

Гаўрыла Шутэнка ўслаўляе прыгажосць Радзімы, самаадданую працу савецкага чалавека. Героі яго вершаў — настаўнік, артылерыст, чэкіст, барацьбіт за мір на зямлі, дзеці, каханая...

І праз усе творы праходзіць матыў знітаванасці лёсу паэта з лёсам кожнага з іх.

У гэтым сэнсе характэрны верш «Спасибо» — верш пра кашулю, пашытую ў арцелі «Рассвет». Над гэтай кашуляй папрацавалі «закройщик и портной», «старая прядильщица из Риги, что прочные нити прядет», «московская ткачиха, что ткани добротные ткет», «узбечка проворная», што вырошчвае бавоўну, трактарыст, які «поле под хлопок вспахал», рабочыя Тагіла — яны далі для станкоў «прочный отменный металл»... Усім ім поэт выказвае падзяку.

Рубаха моя не простая —
Трудился народ на нее.
Недаром она согревает
Теплом своим сердце мое...

«Меня народ поставил в строй, а у него мильоны глаз»... Тое цяпло, якім народ сагрэў сэрца паэта, ён аддае народу ў сваіх вершах. Сярод многіх герояў вершаў, уключаных у кнігу «Мои глаза», найбольш хвалюючы яе галоўны герой — сам аўтар, з яго мужнасцю, воляй, жыццялюбствам, з яго задушэўнасцю, заклапочанасцю сённяшнімі справамі краіны і народа, з яго шчодрым сэрцам, адкрытым насцеж людзям.

У вершы «Судьба моя светла» паэт піша аб Радзіме і аб сабе:

Но и сгореть дотла
Я был готов без дрожи и
сомненья.
Глазами сердца Родины цветенье
Я вижу,
и судьба моя светла...

Я перакананы, што кожны, хто прачытае гэтую ўсхваляваную кніжку, скажа:

— Дзякуй табе, Гаўрыла Карнеевіч, за тваё шчодрае сэрца...

Уладзімір БОЙКА.

Гаўрыла Шутэнка. «Мои глаза». Дзяржаўнае выдавецтва БССР. Мінск. 1961.

ЯНЫ НАБЛІЖАЛІ ПЕРАМОГУ

Сённяшніх чытачоў не здзіўляе той факт, што праз шаснаццаць год пасля заканчэння вайны працягваюць выходзіць шматлікія творы аб вайне, кнігі мемуараў, хвалюючых запісаў аб падзеях тых незабыўных дзён. Героіка барацьбы савецкіх воінаў і партызан знайшла даволі шырокае і праўдзівае адлюстраванне ў дакументальных творах аб вайне. Але да гэтага часу напісана мала кніг аб сапраўдным гераізме працаўнікоў тылу. Ц. Панфіловіч сваю кнігу ўспамінаў «Бітва на рэйках»[1]) і прысвяціў нялёгкай працы чыгуначнікаў у ваенныя гады. Сам аўтар — кадравы чыгуначнік-машыніст, цяпер персанальны пенсіянер. «Няхітра, проста, як здолеў, расказаў я аб сваіх уражаннях, аб перажытым... Бывалы то бывалы чалавек, а ў літаратуры— навічок. Якой яна выйшла, кніжка мая, меркаваць самому цяжка, выношу яе на суд чытачоў», — зазначае ў пачатку кнігі Ц. Панфіловіч.

Сцісла і проста, у форме дзённіка, аўтар расказвае аб выключна яркіх эпізодах, аб мужнасці савецкіх людзей. Магілёўскія чыгуначнікі прайшлі выключна цяжкі, але слаўны шлях па сталёвых магістралях краіны: ад станцыі да станцыі, ад Магілёва, Крычава і Оршы да Разані, Сталінграда і Курска, а потым назад праз Беларусь Польшчу ў логава фашысцкіх разбойнікаў. «Няўжо прайшло чатыры гады вайны?! І якія гады... Мы вытрымалі ўсё гэта. Кананада, авіяцыйныя налёты, выбухі, пажары, голад, гарачая спёка і лютая сцюжа, стрэлы снайпераў, жыццё ў зямлянках, прадуктовыя карткі, цэлыя тыдні без сну і адпачынку... І ўсё гэта — чатыры гады!» Чыгуначнікі на хаду рамантавалі паравозы, бясстрашна змагаліся з пажарамі (цягнікі часта перавозілі боепрыпасы, гаручае), лавілі дыверсантаў і варожых парашутыстаў, не пакідалі сваіх месц у час жорсткіх бамбёжак. Гэта быў бяспрыкладны гераізм. Але людзям здавалася, што яны сціпла рабілі тое, што не маглі не рабіць. «Сярод салдацкіх магіл уздоўж сталёвых пуцей краіны ёсць магілы і нашых таварышаў-машыністаў, качагараў, сувязных, пуцявых абходчыкаў, стрэлачнікаў, кандуктараў, майстроў-рамонтнікаў... Вечная памяць ім!»

Ц. Панфіловіч расказвае аб вялікай дружбе франтавых чыгуначнікаў, аб іх згуртаванасці і ўзаемавыручцы. Адданымі Радзіме і стойкімі былі сам аўтар, камуніст з 1923 года, які мае не адну ўрадавую ўзнагароду, яго сябра дзяцінства Яфімаў, парторг Кулакоў, дыспетчар Сцяпанаў...

У кнізе «Бітва на рэйках» адчуваецца гонар працоўнага чалавека за сваю прафесію, за савецкі рабочы клас, вера ў перамогу над фашысцкай навалай, пафас барацьбы. «Але ніколі раней не быў я так горды за сваю прыналежнасць да племені чыгуначнікаў, як у Вялікай Айчыннай вайне. Асабліва, калі затаптаўся Гітлер са сваім хвалёным войскам ля сцен Масквы, спыніўся і потым адскочыў пад ударамі нашай Чырвонай Арміі. Гэта ж чыгуначны транспарт забяспечыў масавае перакіданне і засяроджанне адборных нашых дывізій, якія нанеслі ворагу знішчальны ўдар». Патрыятызм самога аўтара, глыбокае замілаванне да роднай Беларусі, якое ён пранёс праз усе гады вайны, заўсёднае адчуванне і ў ростані непарыўнай сувязі з родным краем, непакорным, свабодалюбным народам, яго гераічным партызанскім змаганнем надае ўсяму апавяданню пафасна-патрыятычныя, усхвалявана-лірычныя адценні.

Кніга прачытана... Многія яркія эпізоды глыбока хвалююць праўдзівасцю, драматызмам абставін, вастрынёй сітуацый, складанасцю перапетый, у якія трапляюць героі кнігі. Але разам з тым адчуваеш і некаторае незадавальненне, усведамляеш, што такія гераічныя падзеі можна і трэба было паказаць інакш, больш выпукла і яскрава. Нам здаецца, што недахопы кнігі «Бітва на рэйках» вынікаюць з імкнення аўтара расказаць аб вельмі многім, аб усіх яркіх эпізодах, удзельнікам і сведкам якіх ён быў, без патрэбнага адбору. У сувязі з гэтым кніга ў многіх месцах нагадвае паспешлівы пераказ падзей. Аўтар даў хроніку гераічных падзей, але слаба раскрыў гераічныя характары, вытокі гераізму савецкіх патрыётаў, маральны змест іх подзвігаў. Стыль сухога пераказу асабліва адчуваецца ў раздзеле «Блізкае і далёкае», які з'яўляецца экскурсам у біяграфію героя — аўтара кнігі.

Павел ДЗЮБАЙЛА.

[1]) **Ц. В. Панфіловіч.** «Битва на рельсах. Рассказ машиниста». Літаратурная рэдакцыя Б. Бур'яна. Белдзяржвыдавецтва 1961 г.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

У Дзяржаўным выдавецтве БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі:

Ілья Гурскі. У агні. Раман. На рускай мове. Аўтарызаваны пераклад з беларускай мовы Ал. Міронава. Мастак Ю. Пучынскі. Тыраж 25 150 экз., стар. 536. Цана 1 руб. 03 кап.

Рыгор Рэлес. Бяроза пад акном. Вершы. Мастак В. Харэўскі. Тыраж 1855 экз., стар. 68. Цана 8 кап.

Ніна Галуза. Над намі навальніцы. Аповесць. На рускай мове. Мастак Н. Паплаўская. Тыраж 49 тыс. экз., стар. 136. Цана 15 кап.

Уладзімір Шахавец. Крылаты дзень. Аповесць. Для сярэдняга ўзросту. Мастакі Е. Лось і Г. Якубеня. Тыраж 8 100 экз., стар. 44. Цана 7 кап.

Янка Скрыган. Скажы адно слова. Аповесці і апавяданні. Мастак А. Кашкурэвіч. Тыраж 4 900 экз., стар. 180. Цана 42 кап.

Васіль Паўлаў. Ідучы наперадзе. Дакументальная аповесць. На рускай мове. Мастак Ю. Архіпаў. Тыраж 40 тыс. экз., стар. 184. Цана 27 кап.

У фашысцкай катавальні. Запіскі. На рускай мове.

У зборнік увайшлі запіскі Надзеі Цвятковай «900 дзён у фашысцкай катавальні», Зінаіды Лішаковай «У пекле Асвенціма», Анны Трынды «З кляймом на руцэ» — былых вязніц Асвенціма, якія былі асуджаны на смерць, але змагаліся і перамаглі.

Вокладка А. Лісічнікава. Тытул і шмуцтытул І. Някрасава. Тыраж 50 тыс. экз., стар. 280. Цана 60 кап.

Віталій Вольскі. Родны край. Для сярэдняга ўзросту. Прадмова Янкі Маўра. Малюнкі В. Ціхановіча. Тыраж 6 тыс. экз., стар. 388. Цана 74 кап.

Макар Паслядовіч. Па воўчых сцежках. Дакументальная аповесць, расказаная палкоўнікам Д. Н. Каленікам. На рускай мове. Для сярэдняга і старэйшага ўзросту. Пераклад з беларускай мовы Н. Гарулёва. Мастак П. Калінін. Тыраж 100 тыс. экз., стар. 136. Цана 27 кап.

Мастацкая выстаўка ў Брэсце

У ДНІ СВЯТКАВАННЯ 20-й гадавіны гераічнай абароны Брэсцкай крэпасці брэстчане яшчэ больш зразумелі сэнс подзвігу бессмяротнага гарнізона. Мы пачулі новыя падрабязнасці пра першую сутычку савецкіх воінаў з фашыстамі, глыбей адчулі самую сутнасць вайны. Але мы не толькі пачулі аб гераізме легендарных воінаў, мы ўбачылі, адчулі яго і

ПОДЗВІГ

ў карцінах, выстаўка якіх адкрылася ў Брэсце ў дні святкавання.

Размову хочацца пачаць з карціны І. Ахрэмчыка «Абарона Брэсцкай крэпасці». Створаная яшчэ ў 1958 годзе і вядомая раней па рэпрадукцыях, яна замацавалася ў свядомасці гледачоў, як абагульнены вобраз незабыўных падзей.

У змрочным каземаце мужна змагаецца група байцоў. Праз акно-амбразуру сякуць варожыя кулі. Вось чарга скасіла маладога кулямётчыка. Ён страціў прытомнасць, на твары спакой забыцця. Таварыш інстынктыўна падхапіў кулямётчыка. У гэты ж момант іншы баец, схапіўшы гранату, рынуўся да амбразуры.

...На падлозе дзве жанчыны схіліліся над параненым. Яны хацелі перавязаць яго, але ён памірае. Адна з іх (можа жонка) не дае веры, што ўсё скончана. Яна схапіла яго руку і слухае пульс. Другая разгортвае белы абрус, каб накрыць цела забітага.

Напружанне бітвы, героіка і глыбокая чалавечая трагедыя, — два эмацыянальныя акорды, якія гучаць адначасна і суладна.

Карціна хвалюе. Перад ёю спыняюцца групы наведвальнікаў і доўга ўглядаюцца, аддаючы даніну пашаны памяці герояў, перабіраючы ў думках сваё, перажытае за гады вайны.

І ўсё ж традыцыйная манера выканання, строгі малюнак, празмерна «правільная» кампазіцыя крыху паслабляюць эмацыянальнае ўражанне. Правядзіце дыяганаль з верхняга правага вугла і заўважыце, што вобразы распадаюцца на дзве групы. Справа ўнізе застануцца жанчыны, злева ўверсе воіны. Паміж абедзвюма групамі няма ўнутранай сувязі. Незалежнасць абедзвюх груп міма волі аўтара падкрэсліваецца і святлом, [illegible] сілай [illegible] кампазіцый[illegible]

[illegible] веліч [illegible] вы[illegible] людзей [illegible] сюжэце, [illegible] манеры [illegible]ры. [illegible] было б [illegible] сваёю мане[illegible]

[illegible] выставіў вялікае палатно «Абарона Брэсцкай крэпасці [illegible]». Гэта самае вялікае па сваіх памерах палатно на выстаўцы. Але яно прыцягвае ўвагу не толькі памерамі, а перш [illegible] Камандзір [illegible] пагранічнікаў [illegible] [illegible] агнём. З [illegible] ляціць [illegible]

Які ж [illegible] так жа [illegible] агонь [illegible] фарсіра[illegible] пад[illegible] які ж [illegible] далі да [illegible], каб [illegible] і крыкнуў: «Лажыся! Бяры вінтоўку! Страляй!» Але падбегчы няма каму. Усе згрупаваліся, як на паказ і нібы ў часы атамана Ермака, цэляцца, страляюць.

Як шкада, што гэтага не хоча крыкнуць свайму герою мастак. У яго эстэтычнай ацэнцы вайны і подзвігу не адчуваецца вялікага ваеннага вопыту, які накапіў наш народ. Але можа мастак не ставіць перад сабою такой задачы, можа ён проста спявае гімн «шаленству смелых»?.. На жаль, і гэтага гімна ён не спявае, а толькі любуецца: «Ой, як гэта прыгожа!» І яму хочацца запярэчыць: «Вайна не тэатр».

Тэатральнасць настолькі моцна выступае ў карціне Я. Зайцава, што здаецца—паварушы хто-небудзь з герояў нагою ці рукою, і кампазіцыя разбурыцца.

Псіхалагічная характарыстыка многіх вобразаў неглыбокая. Што, напрыклад, выказвае зацяты тупы твар байца ў касцы, альбо плоскі твар медсястры, якая перавязвае параненага? Вобразы другога плана проста безаблічныя. Паспрабуйце, прыйшоўшы дамоў з выстаўкі, уявіць рысы твару асобных байцоў. Добра, калі запомніліся тры—чатыры. Мала.

Налёт знешняй прыгожасці, ілюстрацыйнасці зніжае сілу ўздзеяння шэрагу іншых прац. Сярод іх карціны «Друг мой» П. Данелія, «Крэпасць. Зарыва вайны» І. Рудчыка, гравюра В. Ткачука «Вылазка па ваду», скульптура Ул. Папсуева «Непакароная». Асобныя эцюды І. Ламакіна, Б. Аракчэева, І. Белановіча.

Экспануецца многа карцін і маладых мастакоў. Але і ў іх творах чалавек вельмі лёгка прыносіцца ў ахвяру жывапіснай пляме, эксперыменту, уяўнаму наватарству. А наватарства ў галіне формы толькі тады мае сэнс, калі вынікае з арыгінальнага зместу, апраўдана наватарскаю ідэяй і падмацавана самабытнасцю творчага дараwання.

У гэтым сэнсе варта параўнаць дзве аднайменныя карціны. Гэта «Цаною жыцця» М. Чураба і Ф. Бараноўскага. Розныя па манеры выканання абедзве карціны пакідаюць моцнае ўражанне. Углядаючыся ў іх, адчуваеш, што ў іншай манеры не мог бы выразіць сваю задуму ні Чураба, ні Бараноўскі. Два мастакі паказваюць адзін і той жа эпізод: вылазку па ваду. У гэтым кавалку баявога жыцця мастакі бачаць розныя праявы эстэтычнага, таму па-рознаму раскрываюць і ацэньваюць яго.

Ф. Бараноўскі бачыць і востра адчувае фізічныя пакуты. Ён паказаў салдата змардаванага бітваю, спёкай, смагай, які на змярканні падпоўз да ракі і з нечалавечаю прагнасцю п'е мутную вільгаць, зачэрпнутую прыгаршчамі. У гэту хвіліну для яго, відаць, не існуе нічога, акрамя гэтага глыт-

ПЕРАЙШОЎ

ка вады, ён не бачыць ракеты, што апісвае злавесную зялёную дугу над крэпасцю, не чуе стрэлаў. Чорны ад спёкі і дыму твар, засмяглыя губы, злепленыя ад поту касмылі валасоў, скрыўленая на бок пілотка, падраная ніжняя кашуля, запыленыя кірзавыя боты—усё гэта яскрава, адчувальна перадае жахлівыя выпрабаванні, нягоды вайны, фізічныя пакуты чалавека. Нават манерай пісьма аўтар падкрэслівае думку аб тым, што вайна ставіла чалавека ў такія ўмовы, калі яго жаданні зніжаліся да грубага прымітыўнага ўзроўню. Маркс гаварыў, што для галадаючага не існуе чалавечай формы ежы. Цяжка чалавеку на вайне. Але пакуль ён чалавек, пакуль у яго высокая мэта, ніякія фізічныя пакуты не зломяць яго. І гэты баец, што рашыўся заплаціць жыццём за глыток вады, робіць так, каб захаваць жыццё і застацца байцом. Вунь там на гарызонце ў халодным фіялетавым паўзмроку маячыць сілуэт Цярэспальскіх варот, на вежы чырвоны сцяг. Адтуль прыпоўз баец, туды ён вернецца, каб прадоўжыць бой, зарукай гэтаму вінтоўка, якую ён захапіў, ідучы ў рызыкоўнае падарожжа. Ён помніць пра таварышаў, што засталіся на рубяжы: у палявой сумцы стаяць дзве флягі, яшчэ вільготныя, толькі што напоўненыя вадой.

Зусім інакш трактуе гэту тэму мастак Чураба. Зачарпнуўшы поўную каску вады, баец, асветлены чырвоным зарывам пажара, асцярожна, мінаючы цагляныя глыбы, адыходзіць у змрок ночы—да баявых сяброў. Напружана, востра глядзіць ён на бераг, заняты фашыстамі. На яго абліччы таксама сляды фізічнай зморанасці: завастрыўся твар, прыпухлі засмяглыя губы, але ён валодае сабой. Здаецца, зараз баец паставіць на зямлю каску з вадою і стрэлам адкажа ворагу. З таго берагу сыплюцца кулі і снарады, ляціць смерць. Ужо ссечаны асколкам і абсмалены агнём пень дрэва, прабіта ў двух месцах біклага. Раптам куля разанула другога байца, які толькі што набіраў ваду. Выпала з рук забітага каска, а з яе ліецца, нібы жывое срэбра, вада. Ды гэта ўжо і не вада, гэта само жыццё выходзіць з цела салдата. Тэма знаходзіць сваё ўвасабленне не толькі ў сімволіцы дэталей і сюжэце, а і ў манеры пісьма, у пэўнай кволасці адрывістага кароткага мазка.

Можна заўважыць у карціне дробныя хібы, але пра іх не хочацца гаварыць, бо не яны вызначаюць адносіны да гэтай глыбока чалавечнай балады, якая цалкам апраўдвае філасофскі сэнс загалоўка «Цаною жыцця».

Карціну ж Бараноўскага лепш бы назваць «Дзеля жыцця», бо на роздум аб цане жыцця яна не наводзіць.

Наша Цётка

ДА 85-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ

Сціплая тоненькая кніжачка ў блакітнай вокладцы, у якой «Выбраныя творы» складаюць трошкі больш сотні старонак—гэта і ёсць Цётка, тая, чые вершы запомніліся яшчэ за вучнёўскай партай.

«Вузка, цесна, мала», — гэта стогн забітага жыццём прыгнечанага Мацея з апавядання «Прысяга над крывавымі разорамі» на ўроках літаратуры быў нам блізкі і зразумелы. Гэтак жа сама задыхаліся і гублялі сілы на вузкай сялянскай палосцы да рэвалюцыі і нашы бацькі. І таму з асаблівым пачуццём і сілай мы паўтаралі прысягу сыноў старога Мацея: «Мы дамо! Мы—сіла! Мы—права!»

...Першая беларуская пісьменніца-жанчына, Цётка прыйшла ў беларускую літаратуру ад сялянскіх ніў і лясоў, ад мужыцкай нядолі і слёз. І не дзіўна таму, што вершы яе і апавяданні вучылі нас, колішніх школьнікаў, быць спагадлівымі і чулымі да гаротнага жыцця селяніна-бедняка, да горкай сірочай долі, якая ў вершах Цёткі кранала да слёз. Цётка вучыла нас любві і замілаванню да прыроды роднага краю, любві да роднай мовы, яна расказала нам пра мужную барацьбу народа за сваю лепшую долю.

Ды і само жыццё Цёткі ад пачатку да канца аддадзена таму ж —справе барацьбы за вызваленне прыгнечанага чалавека ад сацыяльнага ўціску.

Нарадзілася Цётка ў 1876 годзе ў сям'і заможнага селяніна. Самой ёй у дзяцінстве не даводзілася цярпець ні голаду ні нястачы. Трохгадовым дзіцём яе забралі і адвезлі ў фальварак Тэрэсін да бабулі, дзе яна пражыла цэлых шэсць год. Лагодную «Лізаньку» бабуля імкнулася выхоўваць на манер «сапраўднай паненкі»: саджала яе з іголкай за вышыванне. Аднак тут дзяўчынка праяўляла ўжо свой характар, брала кніжку і непрыкметна знікала з дому. Яе клікала поле, сенажаць і гай. Колькі гукаў, колькі песень, нікому не зразумелых, падслухала яна ў дзяцінстве, блукаючы адна па лясных і палявых сцежках!

Не менш, чым гэта, хвалявала другое. Сялянская дачка, яна не магла прайсці міма і застацца абыякавай і да таго жыцця, якое было побач, у курных хатах сялян. Не магла застацца абыякавай і да сваіх аднагодкаў, дзяцінства якіх, галоднае і халоднае, грэблася ў пяску пад прызбай, калела ў слоту і холад з пугай ля жывёлы, грызла сухую, папалам з мякінай, скарынку хлеба. Ці не гэтыя назіранні маленства запомніліся на ўсё жыццё Цётцы, натхнілі яе, паэтэсу і чалавека ўжо сталага ўзросту, напісаць такія вось прачулыя радкі:

У кашульцы чорнай, зрэбнай,
Тварык сплаканы, мурзаты;
Ані бацькі, ані маткі;
Дзядзька выгнаў з роднай хаткі.

Спакойнай, абыякавай да людскога няшчасця Цётка не была ніколі. З гэтай прычыны неаднойчы былі ў яе нелады з родным бацькам, які трымаў парабкаў і жорстка абыходзіўся з імі. Ёсць успаміны сучасніцы Цёткі, якая піша: «Прыезд Алаізы ў Стары Двор быў святам для парабкаў усёй аколіцы. З кожным з іх яна знаходзіла, аб чым пагаварыць, кожнаму знаходзіла, што параіць... Яна збірала парабкаў, якія працавалі ў яе бацькі, і гаварыла: «Навошта вы задарма працуеце на майго бацьку? Патрабуйце, каб ён плаціў за вашу работу па рублю за дзень».

У 1902 годзе Цётка скончыла сем класаў Віленскай жаночай гімназіі з пасведчаннем хатняй настаўніцы арыфметыкі і марыла паступіць вучыцца далей. Таму неўзабаве і апынулася яна ў Пецярбургу на агульнаадукацыйных курсах Лесгафта. Тут, у вялікім горадзе, у віры рэвалюцыйных падзей, і акрэсліліся жыццёвыя і рэвалюцыйныя погляды Цёткі.

Вярнуўшыся ў 1904 годзе з Пецярбурга ў Вільню, Цётка ўжо ведала, якой дарогай ёй ісці ў жыццё. Дарога гэтая вяла да актыўнай барацьбы супраць царскага самаўладства. Працуючы фельчаркай, Цётка прымыкае да рэвалюцыйнай арганізацыі, якая была створана сярод рабочых і служачых лячэбніцы, і становіцца яе актыўным членам. Дзейнасць Цёткі не ўнікла пільнай увагі мясцовых улад. Віленскі пракурор акругавога суда пісаў у адным з данясенняў: «Пашкевіч ездзіла з прапагандаю па суседніх вёсках і распаўсюджвала пракламацыі. Акрамя таго, Пашкевіч з урачом Сільвановічам удзельнічала ў гвалтоўным закрыцці фабрыкі Мозера 12 снежня, а на адным з мітынгаў у лячэбніцы сказала на беларускай мове прамову, у якой заклікала слухачоў да непадпарадкавання ўладам».

А затым, як сведчаць дакументы, Цётка ўзначальвала дэманстрацыю, якая ішла пад чырвоным сцягам і несла лозунгі «Далоў самаўладства!» «Далоў Мікалая II!»

Мусіць, у тыя дні і выліліся з душы паэтэсы палымяныя радкі верша «Мора»:

Не такое цяпер мора,
Не такі у хвалях шум:
Цяпер бурна, страшна мора!
Хваля поўна дзікіх дум.
Мора вуглем цяпер стала,
Мора з дна цяпер гарыць,
Мора скалы пазрывала,
Мора хоча горы змыць.

Помнік Цётцы работы А. Заспіцкага, устаноўлены ў мястэчку Астрыно Гродзенскай вобласці.
Мал. А. Захарава. (Гродна).

Зразумела, што пасля Крывавай нядзелі, пасля таго, як у рэках крыві былі патоплены і ў турмах задушаны многія і многія сотні лепшых жыццяў рэвалюцыянераў, разлічваць на літасць улады за такія вершы не было чаго і думаць.

...Цётка ў гэты час знаходзілася ў Галіцыі, у Львове. Тут яна паступіла вольнай слухачкай на філасофскі факультэт Львоўскага універсітэта і летам 1906 года ў Жолкаве выдала два зборнікі сваіх вершаў «Хрэст на свабоду» і «Скрыпка беларуская».

Здолеўшы ў 1912 годзе вярнуцца на радзіму (у Цёткі ўжо было другое прозвішча—па мужу Кейрыс, якое дазваляла ёй «жыць смялей»), з усім уласцівым яе натуры запалам і натхненнем прымкнула паэтэса да мілага яе сэрцу жыцця. Яна супрацоўнічае ў «Нашай ніве», арганізуе нелегальныя беларускія школы, складае і выдае «Першае чытанне для дзетак-беларусаў», рэдагуе першы часопіс для беларускай моладзі «Лучына», піша апавяданні і вершы, выступае на студэнцкіх вечарах і сходах. «Яна была незамянімым таварышам, заўсёды ўзнёслая, вясёлая, заўсёды без грошай і ў той жа час ніколі не сумная, яна заўсёды працягвала сваю рэвалюцыйную справу», — успамінае пра Цётку сучаснік яе Я. Хлябцэвіч.

Памерла Цётка ў 1916 годзе. Яна пахавана на могілках у Старым Дворы на высокім кургане. Да могілак падступаюць шырокія разлогі палёў, апавітых гаманлівымі гаямі. Гэта тыя палі і гаі, да якіх некалі, будучы выгнанніцай, Цётка,

Як птушка на скрыдлах
ляцець бы хацела,
Як хваля на моры плыла бы
да іх...

Алена ВАСІЛЕВІЧ.

Новыя запісы

Група навуковых работнікаў Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору нядаўна вярнулася са шматдзённага паходу па родным краю. Збіральнікі народных песень, легенд, прыказак і прымавак пабывалі ў дзевяці вёсках Мінскай і Віцебскай абласцей, зрабілі звыш 650 цікавых запісаў. Сярод іх арыгінальныя варыянты песень, якія адносяцца да жанра сямейна-абрадавай народнай паэзіі.

Удзельнікі экспедыцыі вывучалі песенны рэпертуар сучаснай беларускай вёскі, цікавіліся станам мастацкай самадзейнасці, чыталі лекцыі, праводзілі сустрэчы і гутаркі з калгаснікамі, работнікамі сельскіх культурна-асветных устаноў.

«Сучасны быт рабочых саўгасаў Беларусі», «Народная медыцына і шкоднасць знахарства», «Стаўленне працоўных рэспублікі да рэлігіі»—такі далёка няпоўны пералік тэм другой паўднёва-беларускай экспедыцыі сектара этнаграфіі. Калектыў навуковых супрацоўнікаў у колькасці 13 чалавек пабывае ў Парыцкім, Слуцкім, Капаткевіцкім, Жыткавіцкім і іншых раёнах.

ПАМЯЦІ ПАЭТЭСЫ

Дзяржаўная бібліятэка імя Ул. І. Леніна наладзіла выстаўку, прысвечаную 85-годдзю з дня нараджэння вядомай беларускай паэтэсы Цёткі (Алаізы Сцяпанаўны Пашкевіч).

Тут прадстаўлены творы Цёткі на беларускай і польскай мовах, літаратура аб яе жыцці і творчасці.

Сярод экспанатаў верш Янкі Купалы, які народны паэт Беларусі прысвяціў «аўтарцы «Скрыпкі беларускай», крытыка-біяграфічны нарыс Л. Арабей, артыкулы М. Ларчанкі, А. Семяновіча, С. Александровіча, В. Сасановіча, Я. Хлябцэвіча.

НА ПАЛОТНЫ

Карціна І. Стасевіча «Чэрвень 1941 г.» і рысунак тушшу С. Раманава «Клаўдзія Сямёнаўна Міхайлава» таксама раскрываюць адну і тую ж сітуацыю з гісторыі абароны, калі жонкі загінуўшых афіцэраў браліся за зброю.

Выключнасць падзеі наводзіла на пошукі незвычайнага мастацкага вырашэння. Мастакі павялі іх у розных кірунках. С. Раманаў пайшоў па шляху пранікнення ў грамадскую псіхалогію подзвігу. Крайняя напружанасць, унутраная сабранасць—вось што адчуваецца ў парывістым руху, у рашучым твары, у бляску вачэй гераіні, якая памкнулася да кулямёта, з якога страляў яе ўжо цяпер нежывы муж. Кожны, каму давялося пабываць у падобных сітуацыях, прыгадае свае пачуцці і скажа: «Іменна так! Велічна і проста».

Стасевіч жа рашыў сказаць нешта большае і даць абагульнены вобраз векапомнага чэрвеня, вобраз першых дзён вайны. Як жа ўяўляе малады мастак пачатак вайны? Ля станкавага кулямёта тры постаці. Ненатуральныя пазелянелыя твары ствараюць ўражанне, быццам гэта ужо нежывыя людзі. У цэнтры карціны жанчына. У яе твар былой прыгажуні, яна сама не свая ад жаху. Мутнымі шырока адкрытымі вачыма глядзіць яна паўз верх кулямётнага шчыта. Глядзіць і нічога не бачыць, нічога не гаворыць яе позірк. Яшчэ больш скарэжаны грымасаю ні то жаху, ні то агоніі твар дзіцяці, якое бяссільна павісла на маці. Апушчаная ручка і раскрыты скрыўлены рот падкрэсліваюць асуджанасць і безнадзейнасць. А перад кулямётам з закінутаю галавою ў стылізаванай позе ляжыць забіты афіцэр—муж жанчыны.

Прыклады пошукаў чыста фармальных эфектаў сустракаюцца і ў іншых працах. Вось карціна А. Малішэўскага «Атака адбіта». Здаецца, яна напісана толькі дзеля таго, каб здзівіць гледача эфектным спалучэннем празрыстай халоднай плямы неба і зеленавата-карычневых сілуэтаў байцоў. Ніяк нельга здагадацца без подпісу, што гэтыя людзі толькі што адбілі атаку: такія ўжо невыразныя іх твары. Ды і фігуры напісаны неахайна.

Захапленне фармальнымі эфектамі прыводзіць да паслаблення кампазіцыі і такіх цікавых па колеру карцінах, як «Бой за вежу» Б. Няпомняшчага і «22 чэрвеня 1941 г.» Г. Бжазоўскага.

Увогуле самы пашыраны, на наш погляд, недахоп карцін маладых мастакоў—гэта няўвага да псіхалагічнай характарыстыкі вобраза, няўвага да твару героя. Як бы, напрыклад, выйграла цікавая, смелая па задуме карціна А. Заборава, калі б твары двух байцоў, намаляваныя буйным планам на фоне крапаснай сцяны, не былі б так па-блізнячы падобныя. Падабенства людзей—з'ява рэдкая, а ў мастацтве—непажаданая.

Слабасць партрэтнай характарыстыкі стала неадольнай перашкодай пры рашэнні скразной тэмы выстаўкі—выратаванне баявога сцяга. Ні адной з трох карцін, прысвечаных гэтай тэме, нельга прызнаць удалай. Асабліва слабая карціна П. Пагодзіна. Але ёсць нямала і ўдалых твораў. Сярод іх лірычна ахарактарызаваны вобраз медсястры Абакумавай — работа мастака Л. Ізмайлавай, партрэт Пеці Клыпы мастака Ул. Пасюкевіча, а таксама арыгінальная спалучэннем лаканізму, сімвалічнай абагульненасці і псіхалагічнай глыбіні карціна М. Савіцкага «1941».

Лаканізм і абагульненасць уласцівы і скульптурным творам, якія прадстаўлены на выстаўцы даволі багата. Прыемна бачыць шмат імён, асабліва маладых скульптараў. Большасці работ характэрна рамантычная ўзнёсласць і манументальная абагульненасць («Стаяць насмерць» С. Вакара, «Да апошняга дыхання» А. Курачкіна, «Маці партызана» В. Палійчука, «Не пакарыць» А. Шмакава і інш.). Але ўсё гэта пераважна заяўкі на скульптуры, толькі гіпсавыя мадэлі, афарбаваныя пад бронзу ці граніт. З гэтай прычыны не так прыкметны стылявыя адценні і нават індывідуальныя почыркі аўтараў. Міжвольна задаеш пытанне: а што было б, каб гэтыя гіпсавыя мадэлі сустрэў лёс класічных грэчаскіх статуй, што падумалі б аб іх нашчадкі, адкапаўшы з забыцця? Прыпісалі б добрую палову іх аднаму аўтару.

Больш пераканаўчымі здаюцца жанравыя працы. Асабліва вабіць нейкай наіўнай прастатой і натуральнасцю скульптурная група А. Заспіцкага «Развітанне». Тут няма нават ценю позы. Удала знойдзены тып вясковай маладзіцы. Наіўная, простая, яна не ўмее выказаць вялікіх пачуццяў, якія апанавалі яе. Яе муж з аўтаматам на доўгім самаробным рамяні, прысеў, каб абняць на развітанне сына. А яна босая стаіць над імі. Над гэтым вялікім і дужым, што на момант стаў малым, слабым, чулым, і над тым маленькім, за якога цяпер давядзецца несці адказнасць самой.

Твар жанчыны непрыгожы, але надта характэрны, у ім, як і ў твары партызана, пазнаеш старых знаёмых.

Хочацца бачыць гэтую скульптуру не ў зале, а дзе-небудзь у былым партызанскім раёне. Яна нагадае моладзі цяжкі і пачэсны лёс, што вынеслі бацькі ў гады вайны, яна будзе выхоўваць любоў да нашай гісторыі, да Радзімы.

Хацелася б бачыць і іншыя ўдалыя творы закончанымі—адлітымі ў бронзе, высечанымі ў мармуры, граніце альбо дрэве.

Над гэтым, відаць, патрэбна падумаць не столькі аўтарам, колькі грамадскасці, тут грамадскасць павінна працягнуць руку мастакам.

Ул. КАЛЕСНІК.

Брэст.

ОПЕРА ЦІ АПЕРЭТА?

Я НЕ ЦАЛКАМ згодзен з артыкулам галоўнага дырыжора Беларускага тэатра оперы і балета Л. Любімава «Каб слухалі з асалодай...» («Літаратура і мастацтва» № 47) і лічу, што пра наш оперны тэатр трэба гаварыць больш патрабавальна.

Творчае аблічча кожнага тэатральнага калектыву, як вядома, вызначае яго рэпертуарная лінія, майстэрства выканаўчага складу і пастаноўшчыкаў спектакляў.

У рэпертуарыópернага тэатра мінулага сезона былі выдатныя творы рускай класікі — «Князь Ігар», «Садко», «Царская нявеста», «Русалка», «Пікавая дама», «Чарадзейка» і «Яўгеній Анегін». Рэпертуарны спіс дапаўняюць лепшыя оперы заходнееўрапейскіх кампазітараў: «Кармэн», «Фауст», «Севільскі цырульнік», «Манон», «Вертэр». Але справа ў тым, што гэтыя пастаноўкі паказваліся рэдка і стыхійна: або для таго, каб забяспечыць выступленні гастралёраў у іх лепшых партыях, або проста, каб запоўніць «белыя плямы» ў рэпертуары. Так, «Князь Ігар», «Садко», «Русалка» прайшлі па тры—чатыры разы, «Царская нявеста»—два разы, астатнія— па пяць—шэсць разоў.

Цяжка сабе ўявіць, каб наш глядач быў абыякавы да музыкі геніяльных рускіх кампазітараў, і тое, што гэтыя оперы рэдка ідуць на нашай сцэне, тлумачыцца адсутнасцю клопатаў аб працягласці жыцця спектакля.

К. Станіслаўскі лічыў, што сапраўдная праца над спектаклем толькі пачынаецца пасля прэм'еры, а В. Неміровіч-Данчанка дадаваў, што сапраўднай прэм'ерай трэба лічыць 20—25-ы спектакль. Барацьба за жыццё спектакля — гэта барацьба не толькі за ліквідацыю недапрацовак, якія звычайна бываюць заўсёды перад прэм'ерай, а галоўнае — за мастацкую дасканаласць музычна-сцэнічных вобразаў пастаноўкі. Практыка опернага тэатра паказала, што калі спектакль не ідзе тыдні два, ён пасля патрабуе спеўкі, сцэнічных, аркестравых рэпетыцый.

А калі слухаеш у нашым тэатры, напрыклад, оперы «Кармэн» ці «Садко», дык заўважаеш, што нягледзячы на стараннасць выканаўцаў, вобразы трацяць сваю выразнасць, музычныя накладкі выбіваюць іх з каляіны, мізансцэны губляюць сваю арганічную сувязь са зместам. Няма той зладжанасці, якая была знойдзена пры першых пастаноўках гэтых твораў таму, што за спектаклем у тэатры не сочаць. Адчуваецца адсутнасць рукі пастаноўшчыка, здольнай паставіць зноў усё на свае месцы. Нават такія прыкрыя дэталі, як, напрыклад, недапрацаваная на прэм'еры мізансцэна з паяўленнем цені графіні (сцэна ў казарме) у «Пікавай даме» так і засталася, выклікаючы смех глядзельнай залы. А закулісны хор, са сваімі чамаданчыкамі, апрануты ў сучасныя паліто і капелюшы, як і раней, вельмі добра прасвечваецца праз «сцены» казармы.

Афармленне спектакляў даволі зношанае: фарбы асыпаліся, пабляклі («Садко», «Вертэр»).

Вядома, цяжка патрабаваць ад гледачоў павышанай цікавасці да гэтых спектакляў.

Новай пастаноўкай мінулага сезона з'явілася опера маладога беларускага кампазітара Ю. Семянякі «Калючая ружа», вельмі цёпла прынятая гледачамі. Тэатр шмат папрацаваў над операй і з семнаццаці спектакляў было пятнаццаць аншлагаў. Гэта яркі паказчык сапраўды творчага падыходу калектыву і мастацкага кіраўніцтва да пастаноўкі спектакля. Затое «Баль-маскарад» не выклікаў цікавасці гледача, нягледзячы на тое, што ў спектаклі ўдзельнічалі лепшыя сілы тэатра. Відаць, прычына ў тым, што ў спектаклі не было цікавай рэжысёрскай работы. Апроч штампаваных мізансцэн, пры якіх хор амаль не прымае актыўнага ўдзелу ў дзеянні, другая карціна першай дзеі (хацінка цыганкі-варажбіткі) чамусьці была перанесена ў нейкае падзямелле, напоўненае вялікімі катламі. Такая містычная дэкарацыя не толькі рабіла непрыемнае ўражанне, але і адцягвала ўвагу гледачоў ад таго, што адбывалася на сцэне, значна знізіла драматычна насычаную дзею.

Рэпертуарны спіс сезона завяршаюць аперэты «Цыганскі барон» і «Лятучая мыш». Калі ўлічыць, што ў мінулым годзе былі пастаўлены «Карнявільскія званы», дык стане зразумелым, што аперэта пачынае займаць значнае месца ў рэпертуары тэатра.

У гісторыі опернага тэатра вядомы выпадкі, калі ў рэпертуар уключаліся асобныя пастаноўкі найлепшых класічных аперэт. В. Неміровіч-Данчанка ажыццявіў пастаноўкі аперэт «Дачка мадам Анго» і «Перыкола». Але вялікі рэжысёр па-новаму прачытаў гэтыя творы. І не гэтыя пастаноўкі вызначылі творчую лінію тэатра. Класічныя оперы, іх рэалістычны змест і ідэйная глыбіня занялі ў ім галоўнае месца.

Беларускі ж оперны тэатр аддаў перавагу аперэтам. А хіба страціла сваю ідэйна-мастацкую каштоўнасць опера геніяльнага Глінкі «Іван Сусанін» ці «Барыс Гадуноў» Мусаргскага? Хіба «Мазепа» Чайкоўскага ці «Казка пра цара Салтана» Рымскага-Корсакава, «Сіцылійская вячэрня» і «Атэла» Вердзі і іншыя выдатныя шэдэўры класічнай спадчыны не варты нашага тэатра? А колькі добрых опер напісана нашымі савецкімі кампазітарамі, колькі класічных і сучасных опер, якія маюць для нас вялікую цікавасць, ёсць у братніх народаў краін сацыялістычнага лагера? Трэба толькі праявіць ініцыятыву і строгую патрабавальнасць у адборы гэтых твораў.

Задачай савецкага опернага тэатра з'яўляецца прапаганда опернага мастацтва, у якім у непарыўным адзінстве зліталіся вялікая эмацыянальная сіла музыкі, максімальная выразнасць чалавечага голасу, яркасць танцавальнага, выяўленчага майстэрства. Мастацтва опернага тэатра з'яўляецца самым магутным сродкам эстэтычнага выхавання працоўных.

А на сцэне праходзяць персанажы з «Лятучай мышы» — разбэшчаны п'яніца камерсант, распуснік, начальнік турмы, спрытная пакаёўка, якая абдурвае сваіх паноў дзеля сваёй выгады. Якія ж маральныя пачуцці можа выхоўваць такі спектакль. Да таго ж і даволі слабая работа пастаноўшчыка гэтай аперэты, у якой хор зусім бяздзейнічае і ўяўляе сабою масу, абыякавую да таго, што адбываецца на сцэне. Міжволі ўзнікае пытанне: няўжо мастацкае кіраўніцтва тэатра лічыць, што пастаноўка «Лятучай мышы», безыдэйнай па свайму зместу, пабудаванай на дробязных канфліктах, няпэўных маральна-этычных сітуацыях, выконвае сучасную задачу тэатра?

А вось перспектыўны план на наступны сезон. Мяркуецца нанава ажыццявіць пастаноўку «Майскай ночы» Рымскага-Корсакава, оперу савецкага кампазітара В. Шабаліна «Утаймаванне непакорнай», новую оперу Ю. Семянякі. І... зноў вянчае гэты спіс аперэта Афенбаха «Цудоўная Алена». Але ў гэтага ж кампазітара ёсць вельмі цікавая па зместу, насычаная цудоўнымі арыямі, ансамблямі рамантычная опера «Казкі Гофмана», якая да таго ж адкрывае вялікія магчымасці перад спевакамі, патрабуе высокага акцёрскага майстэрства.

Лепш з пастаноўкамі балетаў. У рэпертуары, апроч геніяльных твораў Чайкоўскага «Лебядзінае возера», «Спячая прыгажуня», «Шчаўкунчык», ёсць «Карсар», «Эсмеральда», «Блакітны Дунай». Былі пастаўлены «Казка пра мёртвую царэўну і сем волатаў», «Сцежкаю грому». Перспектыўны план на будучы сезон прадугледжвае пастаноўкі балетаў «Жызель», «Шэхерэзада», «Цудоўны колер». Да XXII з'езда КПСС калектыў рыхтуе новы балет беларускага кампазітара В. Глебава «Мара балерыны».

Тэатр часта выязджае на прадпрыемствы, заводы, у калгасы і саўгасы з канцэртамі. Але ён не арганізаваў ніводнага абмеркавання сваіх пастановак на буйных прадпрыемствах сталіцы, сярод рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, не арганізаваў канферэнцый гледачоў, на якіх бы не толькі кіраўніцтва, але і вядучыя артысты маглі выступіць з творчымі справаздачамі, расказаць пра свае планы на будучае. А гледачы маглі б многае падказаць тэатру. У сучасных умовах такі адрыў тэатра ад народа недапушчальны, і ён непазбежна вядзе да страты прынцыповых пазіцый.

Калектыў Беларускага тэатра оперы і балета даволі вялікі і працаздольны. У ім ёсць салісты-спевакі, якія валодаюць выдатнымі галасамі, таленавітыя танцоўшчыцы і танцоры, высакакваліфікаваныя артысты аркестра, дырыжоры, балетмайстры, мастакі. Не хапае рэжысёра-пастаноўшчыка оперных спектакляў. Але самае галоўнае — не адчуваецца барацьбы за прынцыповую лінію тэатра, за высокі ідэйна-мастацкі ўзровень спектакляў, за яго выразнае мастацкае аблічча.

Тэатр мае магчымасць і павінен стаць адным з перадавых у Савецкім Саюзе. Ленінскі лозунг партыйнасці мастацтва патрабуе раскрыцця ідэйнай сутнасці не толькі пры пастаноўцы савецкіх опер, але і ў сцэнічным увасабленні опернай класічнай спадчыны. Трэба толькі не паслабляць, а павышаць мастацкую патрабавальнасць.

С. КАПАРА.

Падзеі, факты, навіны

△ Беларуская дзяржаўная філармонія наладзіла ў чэрвені—ліпені для працоўных Гомельшчыны і Магілёўшчыны 50 літаратурных лекцый-канцэртаў.

З лекцыямі «Л. Тастой і сучаснасць», «А. Чэхаў і сучаснасць» выступіў літаратуразнаўца А. Маслоўскі. Артыстка М. Чайгорская выканала творы вялікіх рускіх пісьменнікаў.

Выступленні артыстаў філармоніі адбыліся на заводзе «Гомсельмаш», станкабудаўнічым заводзе імя Кірава, дрэваапрацоўчым і фанерна-запалкавым камбінаце і многіх іншых прамысловых прадпрыемствах Гомеля і Магілёва.

Рабочыя і служачыя з вялікай увагай слухалі літаратурныя лекцыі-канцэрты і шчыра дзякавалі выканаўцам за іх цікавыя і змястоўныя выступленні.

△ Для працоўных раённых цэнтраў і калгаснікаў Магілёўскай вобласці Беларуская філармонія наладзіла 40 музычных лекцый-канцэртаў. Лекцыі-канцэрты на тэмы «Як навучыцца разумець музыку», «Савецкая музыка і музыка кіно», «Аб добрым музычным гусце», «Творчасць П. Чайкоўскага»—адбыліся ў калгасе імя Сталіна Кіраўскага раёна, у калгасах «Рассвет» і «Перамога» Клічаўскага раёна, у Асіповіцкім і Глускім раённых дамах культуры, у Клічаве, у клубе вёскі Туголіцы Бабруйскага раёна.

З лекцыямі выступіў свярдлоўскі музыказнаўца С. Рубін. У канцэртах прынялі ўдзел артысты А. Будзько, Г. Агніўцава, В. Зміраў, А. Астрамецкі, Г. Стэрлін.

△ Спектаклем па п'есе Л. Селюцінай «Навальніцы праходзяць» пачаў у Магілёве свае гастролі Новавалынскі ўкраінскі музычна-драматычны тэатр. Гэты калектыў яшчэ зусім малады і нарадзіўся ў такім жа маладым індустрыяльным горадзе братняй Украіны.

Магіляўчанам будуць таксама паказаны спектаклі «Суровая аповесць» Ф. Вольнага, «Вячэрнія сустрэчы» С. Леканава, «Нявольнік» (па паэме Т. Шаўчэнкі «Сляпы»), «Закаханая хітруння» Лопэ дэ Вега, музычная камедыя «Вяселле ў Малінаўцы» і іншыя.

Тэатр выедзе са сваімі спектаклямі ў Бабруйск, Чавусы, Крычаў, Клімавічы і іншыя гарады і раённыя цэнтры Магілёўшчыны, у калгасы «Рассвет» Кіраўскага раёна і «Камінтэрн» Магілёўскага раёна.

△ Львоўская абласная філармонія наладзіла для працоўных горада сімфанічны канцэрт з твораў беларускіх кампазітараў Ул. Алоўнікава і Г. Вагнера. У праграме канцэрта былі сімфанічная паэма «Партызанская быль» і фінал сюіты «Песні міру» Ул. Алоўнікава, Сюіта для сімфанічнага аркестра Г. Вагнера.

Творы выканаў сімфанічны аркестр Львоўскай філармоніі пад кіраўніцтвам адэскага дырыжора А. Прэсіна.

Ул. Алоўнікаў і Г. Вагнер сустрэліся з рабочымі буйнейшых прадпрыемстваў Львова. Яны расказалі аб працы кампазітараў Беларусі, беларускай сучаснай музыцы і сваіх творчых планах. Рабочыя Львова з цікавасцю праслухалі творы Алоўнікава і Вагнера ў іх уласным выкананні і песні беларускіх аўтараў у выкананні спявачкі Л. Ілюковіч.

З кінакамерай па рэспубліцы

На экранах гарадскіх кінатэатраў і сельскіх клубаў пачаў дэманстравацца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 18. Першы сюжэт «Голас розуму і сумлення» прысвечан выступленню па радыё і тэлебачанню Старшыні Савета Міністраў СССР Мікіты Сяргеевіча Хрушчова аб сустрэчы з Прэзідэнтам Злучаных Штатаў Амерыкі Джонам Кенедзі.

Другі сюжэт часопіса расказвае аб рабоце пятай сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

З цікавасцю будуць прагледжаны кінакадры, знятыя аператарам Г. Лейбманам у ліцейным цэху Магілёўскага металургічнага завода.

Аб тым, што члены калгаса «Звязда» звярнуліся да ўсіх жывёлаводаў Ваўкавыскага раёна з заклікам сустрэць XXII з'езд партыі выкананнем гадавога абавязацельства па надоях малака, гледачы даведаюцца з кінасюжэта «Ганаровая прафесія» (аператар—М. Бераў).

Далей у кіначасопісе расказваецца аб паспяховым будаўніцтве нафтаправода «Дружба», аб цікавай і багатай калекцыі фотаздымкаў беларускай сталіцы, якую сабраў урач Васіль Іванавіч Каляда, а таксама аб вечарах музыкі, што часта арганізоўваюцца ў парках і на плошчах Мінска.

У ПАГОНІ ЗА ВЫРУЧКАЙ

ЗАЎВАГІ КІНАГЛЕДАЧА

Памятаю, быў такі выпадак. За пяць мінут да пачатку сеанса я з сяброўкай прыбегла ў кінатэатр «Дзіцячы». Ішоў літоўскі фільм «Жывыя героі». Я ведала, што ён быў адзначан на кінафестывалі ў Карлавых Варах. Фільм дэманстраваўся першы дзень, справа была вечарам. І таму я амаль безнадзейным голасам спытала ў касіра:

— Можа, усё-такі знойдуцца два білецікі?

— Колькі хочаце! Вам каторы рад? — са здзіўленнем пачула я адказ.

Калі не лічыць апошняй, чацвёртай, навелы, фільм нам вельмі спадабаўся сваёй праўдзівасцю, пафасам, наватарствам. Хаця карціна расказвае пра дзяцей, але яна з цікавасцю глядзіцца і дарослымі. Толькі дарослых у зале амаль не было. Праз пару дзён фільм знялі з экрана...

І гэта — не адзінкавы выпадак. Так было з балгара-нямецкім фільмам «Зоркі», які адзначаўся прэміямі на радзе фестываляў. Спачатку ён дэманстраваўся толькі ў кінатэатры «Летні», аб выхадзе яго на экраны мала хто ведаў. Так было з фільмам «Сярожа», які хоць і ішоў у першаэкранных кінатэатрах, але надзвычай хутка знік з іх. Так было... Урэшце рэшт цяжка пералічыць многія выдатныя фільмы апошніх год, якія прайшлі ў Мінску амаль непрыкметна. І ў той жа час на якую-небудзь нязначную кінакарціну, накшталт «Жаніх для Лауры» ці «Граф Монтэ-Крыста», або «Асцярожна, бабуля!» гледачы прастойваюць у чарзе па некалькі гадзін. У чым жа справа?

Мне здаецца, у першую чаргу тут вінавата Галоўнае ўпраўленне кінафікацыі і кінапракату Міністэрства культуры БССР, якое, відаць, думае толькі аб фінансавым плане і менш дбае аб эстэтычным выхаванні гледачоў. Што і гаварыць, наш глядач прывык давяраць кінапракату. Ужо неяк стала традыцыяй, што калі фільм выходзіць на экраны кінатэатраў «Мір», «Перамога», «Цэнтральны», значыць, ён добры, яго варта паглядзець. На справе ж атрымоўваецца інакш. Многія высокамастацкія карціны выходзяць на экраны другаразрадных кінатэатраў у той час, як на экранах першаразрадных дэманструецца тая ж камедыя «Асцярожна, бабуля!» ці зусім пасрэдныя фільмы «Грозныя ночы», «Чарнаморачка», «Каця-Кацюша». Каб не быць галаслоўнай, спашлюся на прыклады. Цудоўны лірычны фільм «Бывайце, галубы» ў свой час чамусьці пачаў дэманстравацца толькі ў кінатэатры «Першы». А фільм «Шычель» многім зусім не давялося паглядзець, бо ён ішоў у адным з кінатэатраў трэцяга разраду толькі два дні.

Такое ж становішча і з зарубежнымі фільмамі. Такія карціны, як «Вялікі вальс», часта вяртаюцца на экраны, а «Прыгавор», «Вогненная рака» прамільгнулі і зніклі. Мне могуць запярэчыць, што пералічаныя фільмы — цяжкія для ўспрымання, не «касавыя». Але ж густы трэба выхоўваць, фільмы — рэкламаваць. А якая ж гэта рэклама, калі выдатны фільм хаваюць у другаэкранных кінатэатрах, а нязначнаму па сваёй ідэі—даюць першы экран?! Вядома, бываюць і выключэнні. Такім фільмам, як «Чыстае неба», «Балада пра салдата», аддадзена належнае.

Кінарэклама пастаўлена ў Мінску вельмі дрэнна. Летась у газеце «Літаратура і мастацтва» крытыкавалася выданне «На экранах Беларусі». З таго часу яно ніколькі не палепшылася і па-ранейшаму выходзіць са спазненнем. А каму патрэбна рэклама пасля прагляду фільма? Гэтае выданне толькі анаціруе фільмы, а не дае ім ацэнкі. Аб кожным фільме пішацца з аднолькавым рэкламным пафасам, пераказваюцца толькі самыя цікавыя і вострыя сюжэтныя хады. З такіх анатацый глядач не можа скласці меркаванне, які фільм з'яўляецца лепшым па ідэйных і мастацкіх якасцях. Анатацыі на горшыя фільмы падчас друкуюцца на першых старонках, на лепшыя — дзе-небудзь пад канец. Вось чацвёрты нумар «На экранах Беларусі» за гэты год. Спярша ідзе анатацыя на дзіцячы фільм «Таямніца зялёнага бору», на пасрэдны фільм «Людзі маёй даліны», а пасля — на фільмы «У пачатку веку» і «Час летніх адпачынкаў».

Выданне часта маніць чытачу. У шостым нумары гаварылася, што «Паласаты рэйс», «Два жыцці» і іншыя фільмы будуць дэманстравацца ў чэрвені. Аднак глядач іх не ўбачыў. Затое тут няма анатацый на фільм «На раздарожжы» і іншыя кінакарціны, якія сапраўды ішлі ў мінулым месяцы. Могуць запярэчыць: «На экранах Беларусі» выходзіць раз у месяц і таму не можа прадбачыць вымушаных змен. У такім выпадку ці не лепш было б, па прыкладу нашых літоўскіх суседзяў, выдаваць такі бюлетэнь штотыднёва, аб'яднаць яго з «Кінатыднем Мінска»?! Дарэчы, апошні хаця выходзіць і часта, але таксама часам няправільна інфармуе гледачоў. Паверыўшы яму, я пайшла ў «Зорку» глядзець фільм «Народ абуджаецца», а там ішоў «Дай руку, жыццё маё...».

Ёсць і іншыя недахопы ў рэкламаванні фільмаў. Скажам, вы захацелі прагледзець новую кінакарціну ў панядзелак. Але газеты ў гэты дзень не выходзяць, а на афішах пачатак сеансаў не ўказаны. У Прыбалтыцы знайшлі выхад: у нядзельных нумарах газет указваецца пачатак сеансаў і на панядзелак. Ці не варта так рабіць і нам? Можна было б выпускаць зводную афішу, у якой указвалася б, што і калі дэманструецца на гэтым тыдні ў кінатэатрах горада, а то па афішах на рэкламных шчытах можна толькі даведацца, што ідзе ў цэнтры. Дарэчы, і рэкламных шчытоў у нас малавата. У сувязі з гэтым можна было б рэкламаваць фільмы ў трамваях, аўтобусах, як гэта робіцца ў іншых гарадах краіны. Ёсць яшчэ рэкламныя шчыты саміх кінатэатраў. Але яны афармляюцца на нізкім мастацкім узроўні. Звычайна даецца эфектны твар галоўнай гераіні, намаляваны да таго ж ненатуральна сіняй або зялёнай фарбай, — і ўсё.

Хочацца выказаць яшчэ адну заўвагу ў адрас нашых кінатэатраў. Калі глядач прыйшоў у кіно за паўгадзіны да пачатку сеанса, яму няма чым заняцца. Работа з гледачамі па-сапраўднаму праводзіцца толькі ў асобных кінатэатрах, дзе наладжваюцца лекцыі, канцэрты, выходзіць радыёгазета. А чым заняцца да пачатку сеанса, напрыклад, у кінатэатры «Мір», дзе нават пачытаць газету ці часопіс амаль нельга?! Выстаўкі ў кінатэатрах, як правіла, робяцца безгустоўна, непрадумана. Кідаюцца ў вочы толькі фатаграфіі даўно вядомых артыстаў. А чаму б у «Міры» не зрабіць выстаўку аб барацьбе народаў за мір, у «Камсамольцы»—пра камсамольскія будні, у «Ракеце» — аб асваенні космасу?

А звярніце ўвагу на мову шыльдаў і рэкламных шчытоў, якія красуюцца на кінатэатрах. Пераклады назваў кінафільмаў на беларускую мову робяцца непісьменна. Быў жа такі выпадак, калі «Школу бездельников» пераклалі як «Школу бестурботных». Такая рэклама красавалася ля «Перамогі», такі пераклад даваўся і ў чацвёртым нумары «На экранах Беларусі» за мінулы год. Або вось «перлы» шыльдачак над касамі кінатэатра «Мір»: «Праверайце грошы і **пачатак сеансаў на білетах** не адыходзячы ад касы», **«Внимание** зрителей!», «За 30 мінут да пачатку **чарговага** сеанса білеты адпускаюцца без **чаргі**», **«Спазніўшыеся** на сеанс не дапускаюцца іх білеты лічацца **не сапраўднымі**», «Каса **блакітнага зала**» і г. д.

Часта перад пачаткам розных кінафільмаў дэманструюцца аднолькавыя кіначасопісы. Так, 15-ты нумар «Савецкай Беларусі» я глядзела двойчы: у «Міры» перад «Алёшкіным каханнем» і ў «Зорцы», калі дэманстраваўся фільм «Дай руку, жыццё маё...». А адзін з нумароў «Навукі і тэхнікі» давялося прагледзець нават тройчы. І гэта ў той час, як многія часопісы не бачаць экрана.

Пара навесці парадак з надпісам на рэкламе: «Дзеці да 16 год не дапускаюцца». Ствараецца ўражанне, што кінапракат часта ставіць такі надпіс дзеля таго, каб выклікаць штучную цікавасць. Вось кінафільм «На парозе жыцця». Ён расказвае аб лёсе ўчарашніх дзесяцікласнікаў і, уласна кажучы, адрасаваны тым, хто ўступае ў жыццё. Але з-за двух—трох пацалункаў школьнікі старэйшых класаў не мелі магчымасці прагледзець гэты фільм. Мне здаецца, што нам трэба па прыкладу Польскай Народнай Рэспублікі ўвесці традыцыю: вось такі фільм можна глядзець ад дванаццаці год, такі—ад чатырнаццаці, а такі нават ад васемнаццаці.

З. КУЛАКОВІЧ,
работніца мінскай фабрыкі індпашыву № 2.

ЯШЧЭ РАЗ ПРА НАЗВЫ ВЁСАК І ВУЛІЦ

Хто не ведае савецкага Палесся?! Бярозавыя гаі і стромкія бары, змешаныя лясы і пералескі, паўнаводныя рэкі з шырокімі паплавамі паабапал, блакітныя люстэркі азёр, акаймаваныя пышнай зелянінай, бясконцыя стрэлы селавых дарог і шашы ў бярозавых прысадах і калгасныя паселішчы ў зеляніне садоў, магутныя заводы і фабрыкі. Такім выглядае сёння Палескі край.

Толькі пры Савецкай уладзе палешукі здзейснілі сваю векавую мару — ператварылі адвечныя пяскі і балоты ў квітнеючыя калгасныя палі і лугі. Даўно адышлі ў нябыт беднасць і бяспраўе, голад і нястача. Заможным стала жыццё палешукоў.

А вось на шыльдах і прыдарожных знаках яшчэ і сёння прачытаеш старыя назвы вёсак: Караеды, Махаеды, Бяднішкі, у якіх адлюстроўвалася беднае, гаротнае жыццё селяніна дарэвалюцыйнай вёскі. А ў ваколіцах Пінска ёсць вёска Бясхлебічы, а ля Баранавіч — Новая Мыш.

...Я ехаў у камандзіроўку. На стыках рэек мерна пастуквалі колы, за вокнамі мільгалі тэлеграфныя слупы.

Гутарка, як той паўнаводны ручай, не заціхала ні на хвіліну. Пасажыры знаёміліся, дзяліліся навінамі.

— Да якой станцыі едзеце? — запытаўся шыракаплечы юнак у дзяўчыны, якая сядзела побач.

— На трэцім прыпынку выходзім.

— А якая назва?

Дзяўчына пачырванела, але ўсё ж набралася смеласці і сказала, што яна едзе да станцыі Мошны.

— Даўно пара падумаць над тым, каб замяніць непрыгожыя, зняважлівыя назвы многіх населеных пунктаў, — загаварыў пасажыр.

І сапраўды, у рэспубліцы ёсць нямала населеных пунктаў, якія носяць назвы Глупікі (у адным Бялыніцкім раёне аж дзве вёскі), Казулічы, Дурычы, Казлы, Абаб'е, Канюхі, Пустышкі, Бібікі, Глухавічы, Казловічы, Грабішкі, Караўчыцы, Хвастовічы, Даўбені, Свіное, Ваўкі, Бабылі, Быкі, Цялуша, Крываносы...

А чаго варта назва Гультаёўшчына? Працаўнікі гэтай вёскі змагаюцца за выкананне велічных планаў камуністычнага будаўніцтва, за стварэнне ў краіне багацця сельскагаспадарчай прадукцыі. На шырокіх палетках яны вырошчваюць багатыя ўраджаі. А назва населенага пункта зневажае савецкага чалавека-працаўніка.

Усе мы радуемся поспехам членаў сельгасарцелі «Рассвет» Кіраўскага раёна, дзе старшынёй Герой Савецкага Саюза і Герой Сацыялістычнай Працы К. П. Арлоўскі. Слава аб гэтай гаспадарцы ідзе па ўсёй краіне. Заможна і культурна жывуць рассветаўскія калгаснікі. Цэнтральная сядзіба калгаса вёска Мышкавічы не ўступае гарадскому пасёлку. Гэта вельмі радасна. Толькі вось назва цэнтра арцелі не вельмі падабаецца рассветаўцам.

Рэдка хто не бываў у раёне нарачанскіх лясоў і вадаёмаў. Да гэтага выключнага па сваёй прыгажосці кутка рэспублікі, як бы наўмысля створанага прыродай на ўцеху чалавеку, прыходзяць пеша, прыязджаюць на аўтамабілях і аўтобусах турысты, паляўнічыя, рыбаловы і юныя следапыты з Мінска і Прыбалтыйскіх рэспублік, з Ленінграда і Масквы, з Польскай Народнай Рэспублікі і іншых краін народнай дэмакратыі.

І ў гэтым маляўнічым кутку напаткаеш нямала недарэчных назваў вёсак. Побач з Нараччу размясціўся цэнтр сельсавета, які носіць назву Кабыльнікі.

Мінчане добра памятаюць, што яшчэ зусім нядаўна ў беларускай сталіцы была Камароўка. Цяпер тут адна з найпрыгажэйшых плошчаў горада, якая носіць імя народнага паэта Беларусі Я. Коласа. Няма ўжо і Камароўскай вуліцы. Але ёсць яшчэ ў Мінску Слепня, Сляпянка.

Бабавозаўшчына, Скулаўка, Затычына, Рылаўшчына, Няўмывайкі — такія назвы -мянушкі мелі вёскі Мінскага раёна. А зараз яны — Прымор'е, Першамайская, Зарэчная, Дружба, Арэхаўка.

За апошнія гады ў рэспубліцы выраслі новыя гарады і рабочыя пасёлкі. І радуешся, што ўсе яны атрымалі прыгожыя назвы. У Парыцкім раёне пабудавана магутнае торфапрадпрыемства «Васілевічы-2» — качагарка Васілевіцкай ДРЭС. Рабочы пасёлак тарфянікаў назван Сасновым Борам. Вакол яго густой сцяной стаіць сасновы лес. Хораша гучыць гэтая назва! Ды і іншыя назвы населеных пунктаў — Дуброва, Загор'е, Сасноўка, Зарэчча, Заполле, Залессе, звязаныя з прыродай, гучаць вельмі прыемна.

А ўзяць Салігорск... Горад беларускіх шахцёраў. Гэта назва гучыць не толькі хораша, але і выяўляе сутнасць працы людзей гэтага горада.

Пытанне аб змяненні старых назваў населеных пунктаў, вуліц, якія зневажаюць годнасць савецкіх людзей, заслугоўвае самай сур'ёзнай увагі. У назвах населенных пунктаў, вуліц, калгасаў, саўгасаў неабходна ўвекавечыць выдатныя падзеі ў жыцці нашага сацыялістычнага грамадства, імёны і прозвішчы праслаўленых сыноў і дачок народа.

Добрым прыкладам у гэтай справе можа служыць Барысаў. Шырокія, у зеляніне дрэў яго вуліцы. І многія з іх носяць імёны людзей, жыццё і справы якіх былі цесна звязаны з Барысаўшчынай, — Міхала Марозава, Паўла Камінскага, Сцяпана Супруна, Рубэна Ібаруры, Люсі Чалоўскай, Паўла Рака, Аляксандра Пятраева, Аляксея Данілава і іншых.

У Акцябрскім раёне, што на Гомельшчыне, у гады грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў актыўна дзейнічалі партызаны. Шырока вядомы сваімі баявымі справамі ў гады грамадзянскай вайны партызанскія атрады Максіма Філімонавіча Уса і Максіма Архіпавіча Ляўкова, якія аддалі сваё жыццё за нашу Радзіму. У барацьбе з ворагамі Савецкай улады ў гады грамадзянскай вайны загінуў Ануфрый Архіпавіч Драпеза.

Працоўныя Акцябрскага раёна ніколі не забудуць камуніста Аляксандра Раманавіча Салаўя, які загінуў у 1919 годзе ў баях з белапалякамі. Ён быў арганізатарам Савецкай улады на Акцябршчыне, доўгі час узначальваў падпольны рэўком, нёс у масы праўдзівае слова партыі.

Усе гэтыя людзі заслугоўваюць таго, каб іх імёны былі ўвекавечаны.

Нельга сказаць, што па ўвекавечанню памяці змагароў за Савецкую ўладу ў Акцябрскім раёне нічога не робіцца. Адной з чыгуначных станцый тут прысвоена імя першага партызанскага камандзіра Ціхана Бумажкова. Яго імем названа і адна з вуліц раённага цэнтра.

Але гэтага надзвычай мала. У раёне ёсць вёскі Воспін, Курын, Сапейкава, Чорныя Брады. Ёсць і Качай-балота. Раней гэтую вёску з усіх бакоў акружалі непраходныя балоты. У багне гінула жывёла, сам чалавек мог бязбоязна ступіць сюды толькі зімой, калі балота пакрыецца тоўстым ільдом. А цяпер там, дзе раслі толькі чарот, лаза ды асака, буйным коласам наліваецца збажына, цягнецца да сонца шыракалістая кукуруза, нібы лес, растуць каноплі. Але назва вёскі ранейшая. А чаму б не прысвоіць гэтым населеным пунктам назвы, у якіх увекавечыць памяць змагароў за ўстанаўленне Савецкай улады?

Край зялёных лясоў і блакітных азёр, авеяны рамантычнай рэвалюцыйных бітваў, рэспубліка партызанскай доблесці і працоўнай славы, рэспубліка развітай індустрыі, буйнага сацыялістычнага земляробства і высокай культуры жыве працавітым стваральным жыццём. Няхай жа мілагучная назва вёскі і калгаса, прыгожая назва вуліцы, на якой мы гадаваліся і ўзраслі, дапаўняюць прыгажосць усяго нашага жыцця, адлюстроўваюць подых нашага часу.

М. ПРЫС,
тэхнік-будаўнік Рэспубліканскага курортнага ўпраўлення прафсаюзаў.

МОЙ РОДНЫ МІНСК

Малюнак студэнта Тэатральна-мастацкага інстытута Я. САНЬКО.

Янка Купала на Букавіне

ЛІСТ З УКРАІНЫ

Народны паэт Беларусі Янка Купала, чыё імя блізкае і роднае ўсім народам нашай Айчыны, усяму прагрэсіўнаму чалавецтву, ніколі ў сваім жыцці не быў на Букавіне, але яго творчасць шырока вядома тут. Праз тры з палавінай гады пасля апублікавання яго першага верша «Мужык» у газеце «Северо-Западный край» на заходнеўкраінскіх землях выходзяць у перакладзе ўкраінскіх паэтаў лепшыя творы Янкі Купалы. Першым пераклады рабіў М. Шапавал, надрукаваўшы ў «Літературно-Науковому Віснику» за 1909 год у кніжцы IX вершы Максіма Багдановіча «Над магілаю» і «Прыйдзе вясна», Янкі Купалы «Спі, браце» і «Вольха». Алена Пчолка ў 1910 годзе ў лісце да Л. Старыцкай-Чарняхоўскай пісала: «Нядаўна ў мае рукі трапіў цікавы зборнічак вершаў беларускага паэта Янкі Купалы. Піша проста, шчыра і задушэўна. Ён і надалей будзе развіваць свой паэтычны талент у тым жа духу, мне здаецца, з яго можа выйсці сапраўдны народны паэт». Пчолка мае на ўвазе купалаўскі зборнік «Гусляр».

Характэрна, што ў той жа самы перыяд свежы голас маладога беларускага паэта адзначыў і вялікі пісьменнік зямлі рускай Максім Горкі.

За год да пачатку першай сусветнай вайны 1914—1918 гг. львоўскі пісьменнік і літаратуразнаўца Юрый Кміт у газеце «Украініше рундшау», якая выходзіла на нямецкай мове ў Відні, у літаратурным аглядзе навін славянскіх літаратур пералічвае найлепшыя творы беларускіх пісьменнікаў. Сярод іх называюцца камедыі Янкі Купалы «Паўлінка» і «Прымакі», паэма «Сон на кургане».

Больш шырокі доступ твораў беларускага паэта стаў магчымы перад пачаткам першай сусветнай вайны, калі на Букавіну прыйшлі рускія войскі. Поруч з бальшавіцкімі пракламацыямі, якія распаўсюджваліся сярод насельніцтва Паўночнай Букавіны, можна было сустрэць у перакладзе на ўкраінскую і рускую мовы рэвалюцыйныя вершы Янкі Купалы і Якуба Коласа, як, напрыклад, «Ворагам», «Наша доля», «Канец смутак!», «Бацькаўшчына» і інш. У 1919 годзе на Букавіне была шырока вядома купалаўская паэма «Бандароўна», пераклад якой зрабіў М. Лазінскі. Гэтая паэма была блізкая і зразумелая ўкраінцам Прыкарпацця.

Румына-баярская акупацыя Паўночнай Букавіны вельмі перашкодзіла распаўсюджванню паэзіі Янкі Купалы. У 1923 годзе некалькі яго вершаў са зборніка «Спадчына» з'явіліся ў чарнавіцкай газеце «Новы час». Гэта былі не лепшыя вершы вялікага народнага паэта. У іх відаць была душэўная раздвоенасць, чужыя ідэйныя ўплывы, якія ў той час пераадольваў Купала.

Пачынаючы з 1929 года, калі Янка Купала быў выбраны правадзейным членам Акадэміі навук Украінскай ССР, творы беларускага народнага паэта пранікалі на Букавіну толькі нелегальна. Пераклады з іх амаль не рабіліся. Тлумачыцца гэта, перш за ўсё, тым, што ўкраінскае слова тут было забаронена акупантамі.

Шырокі доступ твораў беларускага паэта да букавінцаў стаў магчымы толькі пасля чэрвеньскіх дзён 1940 года, калі ўкраінцы Паўночнай Букавіны ўз'ядналіся з адзінакроўнымі братамі на Усходзе.

Букавінцы любяць творы Янкі Купалы. У грозныя гады варожай акупацыі яны натхнялі народ на барацьбу за лепшае жыццё, усялялі веру, што вызваленая ад кайданаў людская праца створыць на зямлі небывалыя цуды. Як пацвярджэнне гэтых думак — росквіт у сузор'і савецкіх рэспублік Украіны і Беларусі.

Ів. ГРЫШЫН-ГРЫШЧУК.

«Сан-луі» над Ваўкавыскам

Ваўкавыск—горад не маленькі. Тым не менш, як толькі ў ім паяўляецца які-небудзь махляр, гэта становіцца вядома адразу ўсім. Зразумела, людзі не абыякава адносяцца да такіх. Яны жорстка крытыкуюць гультаёў, патрабуюць прыцягнуць да адказнасці тых, хто парушае грамадскі парадак. Так, напрыклад, калі стала вядома, што грамадзянка Н. Штэйнер пляткарнічае, грамадскасць сказала: будзем судзіць. Нячыстага на руку М. Лісунова папярэдзілі: будзеш красці—адправім у папраўча-працоўную калонію.

Не прайшло незаўважаным паяўленне ў Ваўкавыску Г. Шпаковіча. Грамадскасць пазнала адразу: махляр. Людзі не памыліліся. Такой думкі пра Шпаковіча яны і сёння. Але вось што датычыць работнікаў райвыканкома... Яны ў думках разышліся. Загадчык раённага аддзела культуры тав. Дзідзенка выказаўся прыкладна так:

— Добры арганізатар, але... Ён, вядома, вінаваты...

У райфінаддзеле сказалі:

— Хапуга першай рукі. Судзіць трэба.

А загадчык райана тав. Кісялёў прыжмурыў вочы, у якіх я ўгледзеў папрок, быццам зрабіў несумленна, што прыехаў у Ваўкавыск, і спытаў:

— Фельетон прыехалі пісаць? Глупства ўсё гэта. Мы ўдзячны яму. Шпаковіч нам усю самадзейнасць на ногі паставіў. Дай бог, каб у нас, у Ваўкавыску, было яшчэ дзесяць такіх!—з запалам казаў тав. Кісялёў.

Пазней мы зразумелі, што Кісялёў, мабыць, не так абараняў Шпаковіча, як гонар сваёй установы, у якой Шпаковіч загадвае фільматэкай, па сумяшчэнню кіруючы гуртком юных кінамеханікаў у Палацы піянераў. Цяпер акрамя таго, яго часова прызначылі начальнікам гарадскога піянерскага лагера.

З'явіўшыся ў Ваўкавыску, Г. Шпаковіч вечарамі ў вольны час браў трубу і па тры гадзіны запар дзьмуў у яе, пакуль не навучыўся сяк-так іграць. Выступаў ён у складзе аркестра на адкрытай пляцоўцы парку. Ад Шпаковіча слухач не патрабаваў вялікага прафесіянальнага майстэрства, бо разумеў, што гэта самадзейнасць, але раіў яму вучыцца, павышаць узровень.

Гэтая парада па-сапраўднаму стала патрэбнай Шпаковічу ў той дзень, калі ён пачуў нейкі прымітыўны факстрот «Сан-луі». З таго часу ён страціў спакой. З таго часу самадзейнасць скончылася — кожны крок, кожная думка былі накіраваны на тое, каб выкалаціць рубель на «Сан-луі».

Шпаковіч тэрмінова сабраў так званы эстрадны аркестр і пачаў шукаць даверлівых. Знайшоў іх на ліцейна-механічным заводзе. Там заключылі дагавор з саматужнымі артыстамі на такіх прыблізна ўмовах: для рабочых іграць бясплатна. А сяды-тады памяшканне клуба—у распараджэнне аркестра. Гэта значыць: грошы ў кішэні трубачоў. Грошай было мала—клуб маленькі. Завод кінулі і апынуліся на аўтабазе № 6. Тут на такіх умовах: вадзіцелям іграць бясплатна. За гэта—машыну для раз'ездаў па раёну. Пляснулі па руках. Доўгі час былі ўлюбёныя адзін ў аднаго. Любоў скончылася судом. Шпаковіч прысвоіў трубу коштам у 110 рублёў і, падняўшы на ногі свой табар, уцёк з аўтабазы ў клуб чыгуначнікаў. (Што датычыць трубы, яе Шпаковіч не аддаваў два гады. Толькі месяц назад ён аплаціў аўтабазе яе кошт).

У клубе чыгуначнікаў была заключана ўмова па таму ж прынцыпу: вам — дарэмна, нам — памяшканне.

У гэты перыяд, як кажуць гісторыкі, дзейнасць эстраднага аркестра Шпаковіча дасягнула найбольшага росквіту. З краю ў край ваўкавыскай зямлі вандравала балаганная арцель і прапаноўвала калгасам, саўгасам. дамам адпачынку танцы. Умовы такія: 40 капеек адзін уваходны білет— і танцуй да страты прытомнасці. Была моладзь, якая пярэчыла: адкуль, маўляў, такі кошт? У Ваўкавыску білет на танцавальную пляцоўку каштуе 30 капеек, а гэтыя бяруць сорак. І чулі ў адказ гандлярскі прынцып: свая дудка, хачу—іграю. Ды, уласна кажучы, цяжка было што-небудзь сказаць дударам. Усё рабілася як след. Білеты былі надрукаваныя. На білетах цана. Каля ўваходу стаяў кантралёр.

Дабраўся балаган і да дома адпачынку «Рось». Там Шпаковіч заключыў дагавор, паводле якога ён абавязаўся два разы ў месяц праводзіць вечары танцаў, а дырэкцыя дома адпачынку павінна выплачваць за кожны вечар па 35 рублёў. Але як плаціць прыватным асобам? Шпаковіч знайшоў выйсце: заказаў сваім дударам у райпрамкамбінаце касцюмы, за якія разлічваўся дом адпачынку праз аддзяленне Дзяржбанка. Такім чынам у райпрамкабінат было пералічана 1 846 рублёў 20 кап.

Нельга сказаць, што эстрадны аркестр зусім адышоў ад грамадскага жыцця раёна. Гэтага Шпаковіч зрабіць не мог па простых меркаваннях: хто ж будзе цярпець балаганшчыкаў! І яго аркестр прымаў удзел у абласных аглядах мастацкай самадзейнасці. На адным аглядзе ён быў прадстаўлены як аркестр ліцейна-механічнага завода, на другім—аркестр аўтабазы № 6. Пачаўся агляд самадзейнасці настаўнікаў—і балаган зноў на сцэне ў поўным складзе.

У маі гэтага года дудары пацярпелі крушэнне. На танцы ў клуб чыгуначнікаў, як снег, з'явіліся работнікі райфо. Яны ўстанавілі, што білеты на ўваход у залу былі не зацверджанага ўзору і набыты Шпаковічам махлярскім спосабам. Такіх білетаў у гэты дзень было прадана 169—усяго на суму 67 руб. 60 кап. Як сведчыць касір клуба Л. Балейка, кожны раз пасля танцаў усю выручку забіралі Шпаковіч і яго каміваяжор Л. Скалабан. Высветлілася, што толькі ў клубе чыгуначнікаў дудары выручылі на білетах 5 721 руб. Як сведчаць сакратар партыйнай арганізацыі саўгаса «Рось» тав. Собалеў і загадчык клуба цэментнага завода «Перамога» тав. Пісарэнка, дудары і там не раз прадавалі падобныя білеты.

Каля месяца пра аркестр нічога не было чуваць. Раптам ён зноў з'явіўся на пляцоўцы гарадскога парку культуры. У мінулую нядзелю вечарам у цішыню парку ўварваліся нейкія шалёныя гукі.

— «Сан-луі!», — пазнала моладзь. — Жывы курылка!..

На пляцоўцы адразу з'явіліся выфранчаныя юнакі, падстрыжаныя «вожыкам», у чорных касцюмах, з матылямі пад каўнерыкамі. Яны прытупвалі на адным месцы, хістаючыся ў бакі. Ім не трэба было большай асалоды, чым бачыць, як, паклаўшы саксафон, Шпаковіч браў муштук інструмента ў рот і, прыкрыўшы яго далонню, пачынаў па-кашачы: «Мяўмяў...»

Але цяпер гэты, з дазволу сказаць, канцэрт быў узаконены дагаворам і замацаваны круглай пячаткай раённага аддзела культуры. Дагавор быў у кішэні Шпаковіча і ў ім гаварылася: 25 працэнтаў збору—дударам.

Не будзем гаварыць, што выкануе майстэрства ўдзельнікаў эстраднага аркестра вельмі нізкае. Пра яго трапна сказаў адзін жыхар Ваўкавыска: «Ёсць рытм, ёсць шум. Няма толькі музыкі». Здзіўляе, як магло здарыцца, што ў раёне доўгі час гастраліравалі прыватныя асобы? Здзіўляе, што ў раённым аддзеле культуры не праслухоўваюць рэпертуару аркестра, і да сённяшняга дня танцавальная пляцоўка два разы на тыдзень стогне ад старамодных факстротаў і дзікунскага «Сан-луі». І ўвогуле здзіўляе, як да гэтага часу не спагналі са Шпаковіча ўкрадзеныя грошы, ну, і само сабою зразумела, не прыцягнулі да адказнасці за махлярства?

Раніцаю каля гасцініцы мяне чакаў Шпаковіч. Ён доўга і нудна мармытаў:

— Мне самадзейнасць не дае спакою. Я люблю яе... Не рабіце мне непрыемнасцей...

Такую натуру маюць усе хапугі. Пакуль махлююць—адважныя. Як толькі даводзіцца адказваць—пачынаюць енчыць. Гэта зразумела. Але вось чаму енчыць загадчык раённага аддзела асветы тав. Кісялёў?..

І. КЛАЗ.

НЕ Ў ПАВУЧАННЕ, А Ў БЛАКНОТ...

Калі вы задумалі кнігу, але можаце яе не пісаць, дык не пішыце

Л. Талстой

Лірыка пачынаецца не там, дзе паэт хвалюецца, а там, дзе ён хвалюе іншых.

Сучасны крытык

Гора ў каханні і ў мастацтве таму, хто гаворыць усё!

Бальзак

Калі ў часе прадстаўлення тэатра лялек гледачы бачаць руку гаспадара... —знаўцы пакідаюць залу. Так абстаіць і з раманістам і яго лялькамі.

Бальзак

Дрэнны бок агульнага месца заключаецца ў тым, што мы вымаўляем яго, не ўсведамляючы дакладна яго сэнсу.

Ф. Корш

Талент любіць прастату, а вострасловае—блытаніну.

Лесінг

Загаловак—не меню абеду. Чым менш ён раскрывае змест п'есы, тым ён лепшы.

Лесінг

ЭСТАФЕТА ІДЗЕ

У гонар XXII з'езда КПСС у Барысаўскім раёне пачалася эстафета «За культуру роднага сяла». Асноўнымі задачамі яе з'яўляюцца выяўленне і пашырэнне новых форм культурна-масавай работы, далейшае развіццё мастацкай самадзейнасці, барацьба за добраўпарадкаванне калгасных сёл і саўгасных пасёлкаў.

Першаму эстафета была ўручана клубу калгаса «Чырвоная Беларусь». Гэта адна з лепшых культурна-асветных устаноў раёна. На вечары, прысвечаным уручэнню эстафеты, з дакладам «Праца — крыніца радасці і натхнення» выступіла выкладчыца мясцовай школы Л. Быкава. Аб сваіх працоўных поспехах у перадз'ездаўскім спаборніцтве расказалі перадавыя даяркі З. Чарэйская і Л. Клімковіч. У заключэнне паказалі сваё майстэрства сельскія артысты.

Эстафета працягнецца да XXII з'езда партыі і за гэты час пабывае ў 34 сельскіх клубах раёна.

НА ДАЧЫ

ЛІРЫКА-САТЫРЫКА

Я стрэльбу ўзяў у рукі,
На варце я стаю.
Ліпнёвай ночы гукі
Пякуць душу маю.
Ах, не зарніцаў сполахі,
Не бліскавічны гром,
А стоеныя шолахі
Пякуць мяне агнём!

Нядаўна меў я ўдачу: —
Ад шчасця год не піў! —
Нядаўна сходна дачу
Я ў жуліка купіў.
Усё ў ёй шчодра, планава —
І сад, і агарод.
Ды ёсць адна загана:
Завельмі нізкі плот.

Хто ні захоча толькі —
Яго перасігне.
А тут даспела колькі
Клубніц ужо ў мяне.
А колькі вішняў спее,
А яблыкаў, а бэр!
Таму і сэрца млее.
Таму й не сплю цяпер.

Я стрэльбу ўзяў у рукі.
На варце я стаю.
Ліпнёвай ночы гукі
Пякуць душу маю.
Ах, не зарніцаў сполахі,
Не бліскавічны гром,
А стоеныя шолахі
Пякуць мяне агнём!

Вунь што за дзіўны смех там?
А што за шэпт такі?
Мо' ўжо на градах нехта?
Мо' ломіць хто замкі?
Мо' хлапчукі ў ранеты
Залезлі — трушчаць сад?
Эх, праўда, дзе ты, дзе ты —
Эх, мне б тут аўтамат!

Стаю і, каб не чулі,
Шапчу: «Бяда, бяда...
Ах, каб ты спрахнуў, жулік,
Што дачу мне прадаў.
Украўшы ўсё на дачу,
Няўжо ты, абармот,
Не мог яшчэ ў прыдачу
Украсці й добры плот?!»

Тады б я спаў, упэўнены,
Што цэла ўсё дабро.
А так — вартуй да пеўняў
Ды рві сваё нутро.
Не спі, цягай камплекцыю,
Глядзі угору, ўніз...
А заўтра ж мне йшчэ лекцыю
Чытаць пра камунізм!..

Кастусь КІРЭЕНКА

І ДОБРАЙ ПАРАДАЙ І АСАБІСТЫМ ПРЫКЛАДАМ

Гэта было ў канцы красавіка. У нядзелю многія наведвальнікі навагрудскага калгаснага рынку прыемна здзівіліся: яны ўпершыню ўбачылі на відным месцы вялікі латок з кнігамі. Прадаваў кнігі таваразнаўца райспажыўсаюза Станіслаў Русілевіч. На першы погляд дзіўна стала, як гэта таваразнаўца і раптам сам прадае літаратуру.

Але калі я бліжэй пазнаёміўся з гэтым актыўным прапагандыстам кнігі, стаў зразумелы яго ўчынак. Дзе можна лепш вывучыць попыт на кнігу, як не ў час непасрэдных сустрэч з пакупніком.

У Навагрудку за апошні час кнігі сталі прадавацца ў кінатэатры «Радзіма», райвыканкоме, гарадскім парку, у выхадныя дні — на возеры Свіцязь, куды прыязджаюць адпачываць гараджане.

У кніжным аддзеле Навагрудскага культмага адкрыт свабодны доступ да прылаўкаў, літаратура сістэматызавана па аддзелах.

І тут, у культмагу, таксама вялікі уплыў на работу прадаўцоў Людмілы Дзяшук і Клаўдзіі Баравіковай робіць Станіслаў Канстанцінавіч. Ён дапамагае ім і добрым словам і асабістым прыкладам. І поспехі дасягнуты значныя. Калі за пяць месяцаў 1960 года работнікі спажывецкай кааперацыі раёна прадалі кніг на суму 13 680 рублёў (у новых грошах), то за гэты ж час 1961 года — амаль на 17 тысяч рублёў. 300 навагрудчан атрымліваюць падпісныя выданні.

Ініцыятыўны таваразнаўца імкнецца палепшыць кніжны гандаль у сельскай мясцовасці. Станіслаў Русілевіч часта бывае ў найбольш буйных кніжных аддзелах магазінаў вёсак Нягневічы і Усялюб.

Добра працуе кніжны магазін у рабочым пасёлку Бярозаўка, які абслугоўвае рабочых і служачых шклозавода «Нёман». Прадавец Марыя Левіна сама многа чытае і ўмее параіць пакупніку кнігу.

Д. ЗІНГЕР.

БЕЛАРУСКІЯ КРАЯВІДЫ. На Заходняй Дзвіне непадалёк ад полацкага Нафтабуда. Фота М. МІНКОВІЧА.

УКРАІНСКАЯ КНІГА У ГОМЕЛІ

У Гомельскім цэнтральным кніжным магазіне адкрыты аддзел літаратуры на ўкраінскай мове. Тут ёсць вялікі выбар мастацкай літаратуры: творы Тараса Шаўчэнкі, Івана Франко, Панаса, Мірнага, Лесі Украінкі, Міхайла Кацюбінскага, савецкіх украінскіх пісьменнікаў.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 03646

Друкарня імя Сталіна.